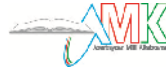

Azərbaycan Respublikası
Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi

Azərbaycan
Milli Kitabxanası

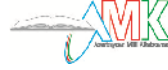

M.F.Axundzadə irsinin kitabxanalarda təbliği

BAKI - 2012

Azərbaycan Respublikası
Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi

Azərbaycan
Milli Kitabxanası

M.F.Axundzadə irsinin kitabxanalarda təbliği

*Respublikanın kütləvi və ixtisasla
dirilmiş kitabxanaları, Mərkəzi
dirilmiş Kitabxana Sistemləri
üçün metodik tövsiyələr*

BAKİ - 2012

T r t b i : N . A l ı o v a

**ix t i s a s r e d a k t o r u v
b u r a x ı l ı a m s u l : K . M . T a h i r o v**

R e d a k t o r : G . S f r l i y e v a

M . F . A x u n d z a d i r s i n i n k i t a b x a n a l a r d a t b l i i :
metodik t v s i y / t r t . e d . N . A l ı o v a ; i x t i s a s r e d . v b u r . m s .
K . T a h i r o v ; r e d . G . S f r l i y e v a ; M . F . A x u n d z a d a d n a
A z r b a y c a n M i l l i K i t a b x a n a s ı . - B a k ı , 2 0 1 2 . - 7 3 s .

© M . F . A x u n d z a d a d n a M i l l i K i t a b x a n a , 2 0 1 2

**Mirz F t li Axundzad nin 200 illik yubileyinin
keçirilm si haqqında
Az rbaycan Respublikası Prezidentinin
S r ncamı**

2012-ci ild böyük Az rbaycan müt f kkiri, milli dramaturgiyamızın banisi, görk mli ictimai xadim v maarifçi Mirz F t li Axundzad nin anadan olmasının 200 illiyi tamam olur.

Bütün h yatı boyu do ma v t ninin v xalqının t r qqisi yolunda yorulmadan çalı ara q yeni dövrün ir li sürdüyü mühüm elmi, m d ni v ictimai-siyasi m s l l r daim f al münasib t ifad ed n v zamanın qabaqcıl ideyalarından b hr l nm y ça ıran yaradıcılı ı il Az rbaycan m d niyy tinin inki afı tarixind parla q s hif açan Mirz F t li Axundzad nin 200 illik yubileyinin t nt n li sur td keçirilm sini t min etm k m qs di il q rara alıram:

1. Az rbaycan Respublikasının M d niyy t v Turizm Nazirliyi Az rbaycan Respublikasının Xarici l r Nazirliyi, Az rbaycan Respublikasının T hsil Nazirliyi v Az rbaycan Milli Elml r Akademiyası il birlikd , Az rbaycan Yazıçılar Birliyinin t klifl rini n z r almaqla, Mirz F t li Axundzad nin 200 illik yubileyin h sr olunmu t dbirl r planını hazırlayıb h yata keçirsin.

2. Az rbaycan Respublikasının Nazirl r Kabineti bu s r ncamdan ir li g l n m s l l ri h ll etsin.

**İham L YEV,
Az rbaycan Respublikasının Prezidenti
Bakı h ri, 13 aprel 2010-cu il**

G R

Azərbaycan yazıçısı və mütəfəkkiri, parlamentar millətətrafının, realistik bədii əsərlərinin, dramatik fəlsəfi və estetik fikrinin, ilk İslam inqilabının, bütövlükdə milli mədəniyyətimizin bütün sahələrində "yeni dövr"ün banisi olan böyük şair, alim və fəlsəfi Mirzə Fətəli Axundzadə dünya klassiklərinin yaradıcılığı ilə yaxından tanış olması, gələcəklərindən başlayaraq böyük bir yaradıcılıq yolu keçmişdir.

Milli dəbiyyatın tələtinin və tarixinin təsiri baxımından məhz bir məarifçi olaraq onun gördüyü işlərin həddləri XIX əsrdə Nizami, XVI əsrdə Füzuli dühəsinin miqyasları ilə müqayisə edilə bilər. Lakin tarixi inkişafın yəni mədəniyyətin inkişafı üçün olaraq Axundzadə milli dəbiyyatın qarşısında duran vəzifələrə böyük bəzi vəsullərlə yanaşı daha fərqli və milli bir kəşfiyyətə malikdir.

XIX əsrdə Azərbaycanın və Rusiya tərəfindən ikiyözlü bölünməsi Azərbaycanın imalı üçün avropala məyus yeni üfüq açdı. Avropa tipli düşüncə sistemini, rəqib mədəniyyətlərinin sintezini ortaya qoyan ilk böyük xəssiyət Mirzə Fətəli Axundzadə olmuşdur.

Azərbaycan və Yaxın Şərqi dəbiyyatı tarixində silinməz izlər buraxan, realist dramaturgiyamızın və nəsrimizin banisi Mirzə Fətəli Axundzadənin zəngin və çox əhəmiyyətli irsiyyətini keçdikcə müasirliyini saxlayır, hər dövrdə yenidən tədqiq olunur, araşdırılır. Bu əsərlərin coşqunluğu genişlənməsinə, məzmunlarının dərinləşməsinə, yeni-yeni elmi faktlar, qiymətli məlumatlar əlavə çıxır, dramaturqun həyatının bəzi maraqlı məqamları müəyyən edilir.

Yaradıcılığı ilə Azərbaycan mədəniyyətinin inkişafı tarixində parlaq sahə açan M.F.Axundzadənin zəngin dəbi irsini dövlət təmiz həmişə zaman yüksək qiymətləndirmişdir. Yazıçının anadan olmasının 125, 150 (1962-ci ildə Ümumdünya Sülhü uğrunda qərarı ilə Ümumittifaq miqyasında), 170 illik yubileyləri Azərbaycanca çox geniş qeyd olunmuşdur.

2012-ci ild böyük Azərbaycan mütəfəkkiri, milli dramaturgiyamızın banisi, görkəmli ictimai xadim və maarifçi Mirzə Fətəli Axundzadənin anadan olmasının 200 illiyi tamam olur. Yazıçının yaradıcılıqna böyük qiymət verən Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev 200 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında 13 aprel 2010-cu il tarixdə sərəncam imzalamıdır.

Belə bir Sərəncam Azərbaycan xalqının mütəfəkkirin bəslənilməsi üçün təzahürüdür. M.F.Axundzadənin yaradıcılıq irsinin müasir dövrdə belə yanaşma bu zəngin dəb nümunələri təbliğ istiqamətində həyata keçirilməlidir.

Sərəncama əsasən kitabxanalar da yubiley ilə əlaqədar olaraq üzrinə düzən və zəruri hətə keçirməyi planlaşdırmalıdır. Bununla əlaqədar kitabxanalar dramaturq həsr olunmuş kültür tədbirlərinə müxtəlif formalarından istifadə etməlidir. Təqdim olunan vəsaitdə M.F.Axundzadənin həyat və fəaliyyəti, yubiley ilə əlaqədar keçiriləcək kültür tədbirləri və yubilyara aid bəzi əlavə materiallar haqqında məlumatlar verilir.

2012-ci il həftənin, TÜRKSOY (Beynəlxalq Türk Mədəniyyəti Təşkilatı) tərəfindən görkəmli Azərbaycan mütəfəkkiri və yazıçısı M.F.Axundzadənin anadan olmasının 200 illiyi münasibətilə "Mirzə Fətəli Axundzadə ili" elan olunub. Gələcək bütün türkdilli ölkələrdə M.F.Axundzadənin yubileyi ilə əlaqədar silsilə tədbirləri – elmi konfranslar, dərsmə masalar, kitab təqdimatları, sərəncam, dəb-bədii geciklər keçiriləcəkdir.

Nərlə bəli təklif və iradlarını Milli Kitabxanaya göndərən mütəxəssislər vəzifələrdənin minnətdarlığını bildiririk.

Ünvan: AZ-1000 Bakı ş., aqanı küç. 29
-mail: contact@anl.az

M.F.Axundzad nin yaradıcılıq yolunu s ciyy l ndir n tarix s hif l rini v r ql y rk n biz böyük iftixar hissi keçiririk ki, xalqımız a ır zamanlarda, gerilik, dini fanatizm raitind bel görk mli xsiyy t, öz dövrünü qabaqlayaraq göz l s rl r yaradan bir insan yeti dirmi dir...

Heyd r liyev,
ümummilli lider

M.F.Axundzad nin h yat v yaradıcılı ı

Az rbaycan dramaturgiyasının banisi, böyük müt f kkir, ictimai xadim Mirz F t li Axundzad 30 iyun 1812-ci ild Az rbaycanın q dim yal tl rind n olan Nuxada anadan olmu dur. 1814-cü ild atası Mirz M h mm dta ı v anası Nan xanımla atasının v t ni T briz yaxınlı ındakı Xamn q s b sin köçmü dür. 1821-ci ild anası Nan xanımla F t linin atası Mirz M h mm d Ta ıdan ayrıldı v Axund Hacı l sg rin (anasının misi) yanına Qarada ın Horanid k ndin (C nubi Az rbaycan) köçmü , lakin 1825-ci ild kiy qayıtmı dır.

F t linin ruhani olmasını ist y n Axund Hacı l sg r 1832-ci ild onu G nc y aparır. Axund Hacı l sg r öz qarda ın v sini o ullu a götür r k onun t lim v t rbıy si il xs n özü m ul olmu v onun h yatında mühüm rol oynamı dır. Ona yax ı atalıq etdiyind n Mirz F t li öz soyadını m hz el onun adı il - Axund il laq l ndirmi dir. Axund Hacı l sg rin o lu, sonralar onun qaynı olmu Mirz Mustafanın da soyadı Axundzad idi. M.F.Axundzad az bir zaman iç risind Axund Hacı l sg rin s yi v özünün çalı qanlı ı say sind qurarı, fars v r b dilini öyr nmi dir.

G nc F t li burada m ntiq v fiqh elml rini, habel dahi Az rbaycan air v filosofu Mirz fi Vazehd n x ttatlıq s n tini öyr nmi dir. Lakin Mirz finin g nc F t liy t siri

bununla bitmir, bu görüş Mirzə Fətəlinin həyat və yaradıcılıqna, ümumiyyətlə onun bir müəffək kimi formalaşmasına ciddi təsir göstərir.

Dövrünün müasir elmlərlə maraqlanan Fətəli 1833-cü ildə kənd açılmış rus məktəbinə daxil olmuş və bir il burada təhsil almışdır.

1834-cü ildə o, Tiflisə getmiş, Qafqaz canininin başdaftərxanasında mülki işlərlə sahəsində rəqəbdilləri müərcimi təyin olunmuş və ömrünün sonuna qədər bu vəzifədə çalışmışdır.

M.F.Axundzadə 1842-ci ildə axund Hacı İsməğrin qızı Tubuxanımla evlənməmişdir. Onun Tubuxanımdan 13 övladı olmuşdur ki, onlardan da yalnız ikisi - oğlu Rəşidbəy və qızı Nisəxanım uzun müddət yaşamış, qalanları isə M.Fətəlinin sağlığında ölmüşdür.

1873-cü ildə ona hərbi rütbə – polkovnik rütbəsi verilmişdir. O zaman Qafqazın inzibati-mədəni mərkəzi sayılan Tiflisdə M.F.Axundzadənin dünyagörüşünə mühüm təsir göstərmişdir. O, rus və Qərbi Avropada bəyyatını, ictimai-fəlsəfi fikrini də orada öyrənmişdir.

1851-ci ildə Rus Cəmiyyəti Qafqaz bölgəsində üzv seçilən Axundzadə sonralar Qafqaz Arxeoqrafiya Komissiyasında tədqiqat işlərinə cəlb olunmuşdur.

M.F.Axundzadənin həyatının xüsusilə son illərində bir yandan zehni işlərdəndən artıq mədəniyyətin olması, o biri yandan böyük arzularının həyata keçirilməsinə və tez-tez uşaqlarının ölümündən doğan kədər və məyusluq onun sağlamlığının təsiri edərək vaxtından vəl qocalmasına və ölümünə səbəb olmuşdur.

Onun yurdunda oğlu Rəşidbəy qalmış, vəsiyyətinə görə bütün mülkünə sahib olmuşdur.

Rəşidbəy Axundzadə 1854-cü ildə Tiflisdə anadan olmuşdur. 1863-cü ildə Tiflis klassik gimnaziyasına daxil olmuş və orada 1872-ci ildə bitirmişdir. O, Brüsseldə Belçikada

(Azad Liberal) Universitetin qbul olunmuş, lakin atasının vəfatı ilə əlaqədar təhsilini başa vurmamı, Tiflis qayıtmıdır. Sonralar təhsilini davam etdirmək üçün Peterburqa gedir. Orada təhsil alaraq yol mühəndisi ixtisasına yiyələnir. Vətən qayıdaraq Qafqaz Dairəsi Yollarıdarşındı başlayır. M.R. fəaliyyəti "M.F.Axundov" adlı əsərində yazır: "Rəşadətli həyatı faciəli oldu. Vətən döndən sonra o, uzun müddət tapıbilməmiş, Rusiyanı gəzmişdir. Fransız sosialistləri ilə əlaqədə übhəli bilən rəhbərlik polisinə zərəraltında yaşamı, dönməxalqından vəictimai mübarizədən ayrı düşmüş, ideya çıxılmazlıından və çar polisinin onu sıxıdırıb saldıqlı həyatburulmuşundan nicat tapmayaraq öz həyatını intiharla bitirmişdir."

Rəşadətli həyatı Axundzadənin yeganə oğlu Fətəli bəyimləumatlılara görə "Molla Nəsrəddin" jurnalının müərtibi, Cəlil Məmmədovun qızının məsləkdaşı məyıl Həqiqi ilə bir vaxtda repressiyanın qurbanı olmuş, 1938-ci ildə güllələnmişdir.

1988-ci ildə rəndəyə ayan, həmin vaxtlar Yaponiyada Tokio Universitetində məruz oxuyan qızın təsi Pərişanım və onun rəhbəri Rəcəb Persinijət Tiflis gəlmiş, ulu babasının qəbrini ziyarət etmişdir.

Axundzadə bədiə yaradıcılığına əhəmiyyət bəlamışdır ("Səbuhi" təxəllüsü ilə). Onun ilk əsəri "Zəmanədən ikayət" adlanır. Əsər fars dilində, klassik rəqəbi rənənləri şasında yazılmışdır. Əsər bu əsərdə daxili iztirablarını, gələcək haqqında düşüncələrini qələmə almışdır.

M.F.Axundzadənin tərcümeyi-halından görüldüyü kimi, o, rəqəbi poeziyası ilə dərindən məşğul olmuş və onun xüsusiyyətlərini mənimsəmişdir. Bunu əsərin bir sıra klassiklər haqqında yazdığı məqalələrdən, yeni dəbiyyatın qarşısına qoyduqlı bələrdən və klassik rəqəbiyyatına bələdiyə tənqidi münasibətdən də aydın görmək mümkündür. Əsər Zakir yazdığı məktublarından, istərsə də digər əsərdən M.F.Axundzadə böyük qələmətcrübəsi keçmiş görkəmli əsər kimi çıxı edir. Lakin M.F.Axundzadə bütün əsərdən klassik poeziyanı

xalq eiri il ba lamı v bu n n ni inki af etdirm y ciddi sur td çalı mıdır.

M.F.Axundzad nin eirl rinin sas etibaril fars dilind olmasına baxmayaraq, h min s rl rd Az rbaycan ad t n n l ri, xalq poeziyasının xüsusiyy tl ri özünü açıq kild göst rir. airin ks r eirl ri klassik poeziyanın m sn vi v müx mm s formasında yazılmışdır. Bu s rl rd n az rbaycanca yazdı ı “Molla li”, “Hekay ti - Seyyid l m S lyani”, Qasım b y v C f rqu lu xana m ktublar, bir sıra t cnisl ri, müx mm s v m dhiyy l ri göst rm k olar.

airin ictimai ruhlu eirl ri fars dilind yazdı ı “Z ma n d n ikay t”, “Vanda”, “ bdürr sul xanın h cvi”, “ ahmat oyunu haqqında”, “V li hd haqqında” q sid , “Yeni lifba haqqında” m nzum v s. ibar tdir.

Lakin Axundzad ni görk mli bir air kimi geni oxucu kütl sin tanıdan 1837-ci ild fars dilind yazdı ı v h min ild “Moskovski nablyudatel” jurnalının 11-ci kitabında çap etdirdiyi “Pu kinin ölümün r q poeması”dır. H min s ri air özü rus dilin t rcüm etmi , Pu kin olan r b tini v onun qatilin olan nifr tini açıq-aydın ifad etmi dir.

Axundzad “ kinçi” q zetinin n rin böyük h miyy t vermi , onun s hif l rind “V kili Mill ti-Nam lum” imzası il m qal l r d rc etdirmişdir.

Mirz F t li Axundzad nin maarifçi-realist görü l ri Az rbaycan d biyyatının sonrakı inki afında müst sna rol oynayaraq, Az rbaycan d biyyatında ça da Q rb d biyyatı janrlarının - dram, roman, hekay , novella, povest, poema v s. yazılmasına güclü t sir göst rmişdir. Onun 1850-1855-ci ill r arasında yaratdı ı altı dram s ri özünd n sonra Yaxın v Orta r q d biyyatlarında d bi m kt b formaladırmıdır. Xalqın maarifl nm sind , ça da d bi-m d ni, elmi d y rl r qovu masında s n tin v d biyyatın roluna yüks k qiym t ver n M.F.Axundzad r qd ilk d f dram janrında s rl r yaratmışdır. Onun “T msilat” adı altında birl dirilmiş altı kome-

diyası (“Hekay ti-Molla brahimx lil kimyag r”, “Hekay ti-Müsyö Jordan h kimi-n batat v D rvi M st li ah cadukünim hur”, “Hekay ti-xırs quldurbasan”, “S rgüz ti-v ziri-xani-L nk ran”, “S rgüz ti-m rdi-x sis (Hacı Qara)”, “Mürafi v kill rinin hekay ti”) 1859-cu ild Tiflisd n r edilmi dir. M.F.Axundzad , b zi t dqiqaçılarının yanlı olaraq dü ündüyü kimi, heç d rus çarizminin t bli çisi kimi çıxı etm mi , lazım g ldikd üstüörtülü kild , ezop dili il Rusiya imperializminin müst ml k siyas tni k skin t nqid etmi dir. Onun “K malüddövl m ktublari” (1865), “Aldanmı k vakib” (1857) kimi n sr s rl ri t kc qon u ranın tarixi keçmi ini v dövl t qurulu undakı nöqsanları deyil, eyni zamanda, dibin özünün d iç risind ya adı ı ictimai mühitin v siyasi qurulu un eyibl rini açıb göst rirdi.

Bütövlükd Az rbaycan d biyyatını xarakteriz ed n d rin etik ba lan ıc, humanizm, dal tsev rlik, s mimiyiy t v do ruçuluq motivl ri Axundzad yaradıcılı nda davam v inki af etdiril r k g l c k n sill r tövsiy edilir. Mirz F t li Axundzad Az rbaycan d biyyatının n qabaqcıl n n l rini davam etdir r k, t kc bir yazıçı v air kimi deyil, h m d alim, filosof, ictimai xadim kimi çıxı edir, bütün yaradıcılı mın qay sini xalqının xo b xt h yatının t min edilm sind görürdü. d biyyatı, f ls f ni, lifbanı, d bi dili, teatri, m tbuatı, t hsili, m d niyy tin dem k olar ki, bütün sah l rini, ictimai dü ünc nin bütün aspektl rini hat ed n bu reform sistemi o zaman üçün qloballa ma, modernl m sistemi s ciyy si da ımı dir. Realist s n t prinsipl ri d bi-estetik meyar kimi ir li sürülmü dür. beh tama aları v zin xalqın öz dilind Molyersaya ı t msilata üstünlük verilmi dir. Latın sashı lifba sonralar smayıl Qaspralının konsepsiyala dırdı ı “Dild , fikird , i d birlik” üarının t m li kimi ortaya qoyulmu dur, elmi-f ls fi traktatlar siyasi pamfletl r kimi s sl ndirilmi dir, yeni n sr, satira örn kl ri Avropa standartları il yaradılmı dir. V bütün bu islahat, slind inqilab yolunda

M.F t li yeni sistemi - Avropa dü ünc sisteminin bünövr sini qoymu dur; öz dediyi kimi “V m nd n ancaq ndaz v nümün göst rm k idi v baniyi-kar olmaq”.

Mirz F t linin gördüyü üfüql r olduqca aydın v i rqlı idi. O yazır: “Keçmi l rd Avropada da bel z nn edirdil r ki, zalim zülmü t rk etdirm k üçün ona n sih t etm k lazımdır; sonra gördül r ki, n sih t zalimin t bi tin q tiyy n t sir etmir. Buna gör d mill t özü, dinin mane sizliyi say sind elml rd t r qqi ed r k birliyin faydalarını anladı v bir-biri il yekdil-yek c h t olub, zalim müraci tl dedi: “S lt n t v hökum t büsatından l ç k!”.

M.F t li el h min yazısında k lm l rin elmi-qrammatik rhind n sonra müraci tini q ti v s rt kild sonuclayır: “Ey nadan, s n ki, qüdr t, s y v bacarıq c h td n zalimd n qat-qat artıqsan, b s n üçün zülm qatla ırsan? Q fl t yuxusundan oyan v zalimin atasının goruna od vur!”

“Qan qoxuyan” (M.C lil) bu müraci t çox ill r, çox yollar keçmi , çox dolaylar adlamı v bu gün v t nimiz do ma Az rbaycanda böyük, qar ısıalınmaz bir qüvv nin yeni dünya qurmaq, yeni h yat yaratmaq idealının h qiq tin çevrilmi dir.

M.F.Axundzad 1878-ci il fevralın 26-da ür k x st liyind n v fat etmi v v siyy tin gör Tiflisd vaxtil Tatar q biristanlı ı adlanan q biristanlıqda (indiki N batat ba ında) mü llimi Mirz fi Vazehin v qohumlarının oldu u Yemlikli Yerbatan adlanan yerd d fn olunmu dur.

M.F.Axundzad irsinin kitabxanalarda t bli i

2012-ci ild görk mli ictimai-xadim v maarifçi Mirz F t li Axundzad nin anadan olmasının 200 illiyi tamam olur. Öz çoxc h tli yaradıcılı ı il dünya yazıçı v müt f kkiril ri sırasına m nsub olan Mirz F t li Axundzad , s rl rind dövrün ictimai qayda-qanunlarına, zülm v özba ınalı a, dal tsizlik v qanunsuzlu a, nadanlı a qar ı çıxmı , do ma xalqının v ümum n r q xalqlarının milli intibahı, iqtisadi- m d ni t r qqisi, z hm tke kütl l rin azad v xo b xt h yatı u runda f al mübariz aparmı dır. Yaradıcılı ı il Az rbaycan m d niyy tinin inki afı tarixind parlaq s hif açan M.F.Axundzad nin z ngin d bi irsini dövl timiz h r zaman yüks k qiym tl ndirmi dir.

Bildiyimiz kimi, M.F.Axundzad nin h yat v yaradıcılıq tarixi müxt lif ill rd qeyd edilmı dir. Sevindirici haldır ki, yazığının 200 illik yubileyinin dövl t s viyy sind qeyd edilm si diqq td n k nar qalmamı dır. Bel ki, yazığının 200 illik yubileyinin keçirilm si haqqında Az rbaycan Respublika- sının Prezidenti lham liyev 13 aprel 2011-ci il tarixind S r ncam imzalamı dır. Bu lam tdar günl ba lı olaraq kitabxanaların da üz rin böyük v zif l r dü ür. S r ncama sas n kitabxanalar xidm t etdiyi razid ziyalı t b q sini d c lb etm kl Mirz F t li Axundzad nin 200 illik yubileyin h sr olunmu t dbirl r planını hazırlayıb h yata keçirm lidirl r.

M.F.Axundzad ni öyr ndikc , bildikc onun z m tin v qüdr tin heyran qalmamaq mümkün deyil. Ruhani t hsild n, sxolastik elml rd n v t kc bir il rus m kt bind n ba qa heç bir sistemli t hsil almayan bir insan, öz istedadına, xarakterin v s yin güv n r k mühitin v zamanın lveri li c h tl rind n düzgün istifad ed r k m d niyy tin yüks k s viyy sin qalxmı dır. O, yalnız öz xalqının deyil, bütün müs lman xalqlarının nicatı üçün yol axtaran, bütün b riyy ti dü ün n bir s n tkar, müt f kkir v xadim kimi tanınmı dır.

M.F.Axundzad nin d bi irsini layiqinc t bli etm k h r kitabxanaçının da v zif sidir. Yubiley l aq dar t rtib edilm t dbirl r planına sas n kitabxanalar kütl vi t dbirl rin müxt lif formalarından istifad etm lidirl r. Kitabxananın saytında “M.F.Axundzad irsi” adlı m lumat bazası yaratmaq, kitabxanada onun h yat v yaradıcılı na dair elmi, d bi-b dii gec l r, oxucu konfransları, söhb tl r, m ruz l r, tematik gec l r, s rl rind n s hn cikl r, h yat v yaradıcılı na, s rl rin aid r sm müsabiq l ri, yazıçı v air l r , Axundzad nin t dqiqaçları il görü l r v s. kütl vi t dbirl r keçirm k olar.

Müasir c miyy td elm v texnikanın sür tl inki af etm si, yeni texniki vasit l rin yaradılması onun bütün f aliyy t sah l rin t tbiqini t l b edir. Bu baxımdan müasir kitabxanalar da informasiya texnologiyaları olmadan lazımı s viyy d inki af ed bilm z. Kitabxanalara yeni informasiya texnologiyalarının t tbiqi onların qar ısında çox geni imkanlar açır, fondun mühafiz edilm si v xidm t i ind oxucuların t l batlarının öd nilm sind yaranan probleml ri asanla dırma a, oxuculara yeni üsullarla xidm t etm y imkan verir. Yeni texnologiyaların t tbiqi il aq dar kitabxanalar oxuculara yeni online xidm t növünü t klif edirl r ki, nternet bu xidm t növünün h yata keçirilm sind v zsis vasit dir. nternet h m d kitabxanaların yeni informasiya resursları il z nginl m sini t min edir, onların informasiya ehtiyatlarından v m lumat bazalarından ölk d n k narda da istifad olunmasına rait yaradır. g r kitabxananın nternet çıxı ı varsa onda kitabxananın saytında “M.F.Axundzad irsi” adlı m lumat bazası yaratmaq olar. Bu kitabxanaların i ini t bli ed r, oxucuları maraqlandırır v onların sayını artırır. M.F.Axundzad nin yubileyi il aq dar t dbir keçirm k ist yirsinizs t dbir 10 gün qalmı kitabxananın saytında bu bar d m lumat verm k lazımdır. M lumatda t dbirin keçiril c yi yer, vaxt, i tirak ed c k qonaqlar haqqında m lumat geni kild i iqlandırılmalıdır. Kitabxananın saytıdan istifad

ed n h r bir oxucu bu m lumatla tanı olacaq v t dbird i ti-
rak etm k ist y nl rin sayı artacaq.

T dbir hazırlıq dövründ Axundzad nin h yat v f aliyy-
y tini ks etdir n kitabxananın fondunda olan d biyyata uy-
un m lumat bazaları yaratmaq olar. Bu bazalar Axundzad nin
yaradıcılı ı il maraqlanan oxuculara, ziyalılara v müt x ssis-
l r yaxından köm klik ed bil r.

Yaradılmı m lumat bazası istifad çinin informasiyaya
olan t l batını öd y bil nd y rli m nb olmalıdır.

Nümun üçün “*M.F.Axundzad irsi*” adlı elektron
m lumat bazasının sxemini veririk:

- Bioqrafiya, xronologiya;
- Haqqında r smi s n dl r;
- M.F.Axundzad nin seçilmı fikirl ri;
- Xatir sinin b dil dirilm si;
- Adını da ıyan Az rbaycan Milli Kitabxanası;
- Adına t sis edilmi mükafatlar;
- Adını da ıyan ba , müxt lif m d niyy t mü ssis l rin-
d muzeyl rd , parklarda heyk ll ri.

• **Kitabları**

ski lifba
kiril qrafikası il
latın qrafikası il
dig r dill rd (alman, fransız, ingilis, rus, fars)
M qal l ri

• **Haqqında**

Kitablar;
M qal l r;
Seçilmı fikirl r.

• **Bibliografiya**

- bibliografik v saitl r;

- filmlər;
- linklər;
- **Fotoqalereya**

Onun əsərləri 1837-ci ildən başlayaraq müxtəlif qəzet və jurnallarda, məcmuələrdə, ayrıca kitab halında Bakıda, Tiflisdə, Peterburqda, Moskvada, Berlində, Parisdə, Vyanada, Londonda, Amsterdanda müxtəlif illərdə çap olunmuşdur.

M.F.Axundzadənin yaradıcılığı dəbiyyat tariximizin ən qiymətli və ən diqqətə layiq hissələlərindəndir. O, misilsiz istedadla malik müəlifkər, yazıçı-dramaturq, dövlət və ictimai xadim olmaqla yanaşı, yeni dəbi-bədii məktəbi yaratmışdır. Onun yaradıcılığı, fəaliyyəti sözsüz ki, mənəvi nasıbdə daxilədən soruşmaq verir. Yubiley hazırlıq zamanı M.F.Axundzadənin həyat və fəaliyyətini təbliğ etmək üçün kitabxanada **“M.F.Axundzadə - 200”** adlı sənətkar təşkilatçı olar. Sənətin məqsədi oxucuları Axundzadənin yaradıcılığı ilə tanış etmək, onları müəlifləmək və kitabxananın fondunda Axundzadəyə bağlı dəbiyyatçıları qarşısında açmaqdır.

Bağlıq: “M.F.Axundzadə -200”

Yubileyə bağlı Mirzə Fətəli Axundzadənin 200 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı: 13 aprel, 2010-cu il

Yubileyin kəli

Sitat: Mirzə Fətəli Axundzadə bütün həyatı boyu dövlətin və xalqının tərəqqisi yolunda yorulmadan çalışaraq yeni dövrün irlisürdüyü mühüm elmi, mədəni və ictimai-siyasi məsələlərə daim fəal münasibət ifadə edən və zamanın qabaqcıl ideyalarından bəhrələnməyə çalışan yaradıcılığı ilə Azərbaycan mədəniyyətinin inkişafı tarixində parlaq səhifə açmışdır.

İham İliyev,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

zəhl m tn: Mirz F t li M h mm dta ı o lu Axundzad 30 iyun 1812-ci ild Nuxa (indiki ki) h rind anadan olmu dur.

M.F.Axundzad b dii yaradıcılı a “S buhi” t x llüsü il yazdı ı “Z man d n ikay t” adlı eirl ba lamı dır. M.F.Axundzad 1850-1855-ci ild “Hekay ti-Molla brahim-x lil kimyag r”, “Hekay ti-Müsyö Jordan h kimi-n batat v d rvi M st li ah caduküni-m hur” (1850), “Hekay ti-xırs quldurbasan” (1851), “S rgüz ti-m rdi-x sis” (“Hacı-Qara”-1852) v “Mürafı v kill rinin hekay ti” (1855) adlı komediyalarını yazmı dır.

1878-ci ild v fat edib.

I bölm

M.F.Axundzad nin h yat v yaradıcılı ı

zəhl m tn: M.F.Axundzad t xmin n 45 illik yaradıcılıq dövründ Az rbaycan d biyyatının ictimai fikir tarixinin, elm, f ls f v publisistikasının, m d niyy t v maarifin inki afına ciddi t sir göst rmi yegan v dahi bir xsiyy tdir. Onun d biyyat, elm, f ls f , maarif v m d niyy t sah sind ki yenilikl ri r q xalqlarının m d ni inki afında ilk addım kimi t qdir layiqdir.

Axundzad , M. F. s rl ri [M tn]: [3 cildd] /Mirz F t li Axundzad ; t rt. ed. v ön sözün mü l. N.M mm dov.- Bakı: r q-Q rb, 2005.- C.I.- 296 s.; C.II.- 376 s.; C.III.- 296 s.

Axundov, M.F. B dii v d bi-t nqidi s rl ri [M tn] /Mirz F t li Axundzad ; t rt. ed., ön sözün mü l. v red. N.M mm dov.- Bakı: Ça ıo lu, 2004.- 280 s.

Axundov, M.F. s rl ri [M tn]: [2 cildd] /M.F.Axundov.- Bakı: Atilla, 2000.- C.I.- 126 s.; 2001.- C.II.- 106 s.

Axundov, M. F. s rl ri [M tn]: 3 cildd /M.F.Axundov; red. hey. M.Z.C f rov, F.Köç rli, .M.Mir hm dov v b.; t rt. ed., müq ddim v izahların mü l. N.M mm dov; cildin red.

H.M. Mammadzadə ; Azərbaycan EA Nizami adına Dövlət Biyografiya İnstitutu.-
Bakı: Elm, 1987.- C.I.- 317 s.

[Mənbə]: Azərbaycan / . . . ; . . . ;
. . . .- : Təhsil, 2009.

II bölmə

M.F.Axundzadənin bədii yaradıcılığı haqqında

Sitat. Gənclər Mirzə Fətəli Zəkəriyyədən ulduzu kimi parlayan, özündən sonra yetmiş gənclər və dillər üçün uzun bir müddət rəhbər və mürid olmaqla bərabər yenidən tarixi-dövlət biyografiyamızda hamıdan yüksək bir mövqə tutaraq, hamısının məfəqqim qalmı və xüsusi tədqiqatını, öhrətli qələmələri müəhafiz edib bilməlidir.

A. aig

Əliyev, H. Dövlət biyografiyanın yüksək borcu və əməli [Mənbə]
/Heydər Əliyev.- Bakı, 1999.- S.421-422.

Əbbaslı, T. Azərbaycan teatrının banisi [Mənbə] /T.Əbbaslı
//Mədəniyyət.- 2010.- 21 may.- S.4.

Süleymanlı, S. Mirzə Fətəli Axundzadə (1812-1878)
[Mənbə] //S.Süleymanlı. Azərbaycan dövlət biyografiya ensiklopediyası:
nəqliyyat dövründən 1920-ci ilədək.- Bakı, 2008.- C.I.- S.181-
192.

Əhmədli, N. Mirzə Fətəli Axundzadə (1812-1878)
[Mənbə] //N. Əhmədli. Korifeylərin portretləri.- Bakı, 2008.-
S.98-103.

Yüksək istedadla zəhmət və mətali sahəsinə gətirdiyi və universal bilikləri, sözün tam mənasında dövrünün bütün elmi nailiyyətlərini bələdəldirən zəhmətli və qaymıqçı olan M.F.Axundzadə qələmə aldığı bütün sahələrdə xüsusi və nadir bacarıqla olduqca sübut etmiş, ölməz sənətlər yaratmışdır. Onun qoyub getdiyi elmi-dövlət irsi olduqca gətirdiyi və zəhmətdir. Bu irsi təbii

etmə üçün kitabxanaçı razid yerlərin məktəbin dil-dünyası müəllimi ilə birlikdə məktəbli oxucular üçün Axundzadnin həyatı, yaradıcılığı ilə bağlı **Sual cavab gecəsi** keçirilir. Sual-cavab gecəsinin mahiyyətini və həqiqiyyətini açmaqdan ötrü əsas mənbə hesab olunan kitablar seçilmişdir, sonra suallar hazırlanmalıdır. Nümunə üçün **“Böyük maarifçi-yazıçı M.F.Axundzad”** adlı sual-cavab gecəsi göstərilir:

1. Axundzadnin doğulduğu ailə və yer.
2. Axundzadnin ilk təhsili və tərtibiyisi ilə kim məşğul olmuşdur?
3. Axundzadnin rus dilini öyrənməsi və Tiflis mühitinin onun yetimləndirici rolunu dərindən ibarət edir?
4. Axundzadnin sevdiyi, tanıdığı olan şair və yazıçılara (Mirzə Fətəli Vazeh, Q.Zakir, Bestujev-Marlinski, A.S.Puşkin və s.) qarşı münasib tənqidi olmuşdur?
5. M.F.Axundzadnin məşhurluq həyatı və gələcəyi yerlərinə haqqında nə bilirsiniz?
6. Mirzə Fətəlinin dəbi həyata bələm və yaradıcılıq illəri hansılardır?
7. Mirzə Fətəlinin yeni əlifba haqqındakı fikirləri haqqında nə bilirsiniz?
8. M.F.Axundzadnin ölümü, ailə üzvlərindən qalanlar haqqında məlumatınız varmı?

Sualların qabaqcadan tərtibi, tərtib zamanı yeni sualların da iştirakçıları istisna etmədir. Hazırlıq prosesi bitdikdən sonra sual-cavab gecəsinin keçirilməsi və nəticələri göstərilməklə hazırlanır. Sual-cavab gecəsi nəyə görə vurulması ilə bitir. Cavabların gələcəkdə tirajlandırılması üçün sual-cavab gecəsinin hansı mövzuya həsr etməklə lazımlı gələcəkdə öyrənməklə tərtibi yekunlaşdırmaq olar. Verilən suallara daha məzmunlu cavab vermək üçün sual-cavab gecələrində Axundzadnin həyatını, dövrünü, sənətini, ya adını evin, ev muzeyini və s. kəşf etmək üçün fotoşəkillər, illüstrasiyalar istifadə edilmiş və ya düzəldilmişdir, həyat və

f aliyy ti haqqında s rgi, audiovizual materiallardan istifad edilm lidir. Bundan ba qa divar q zetin bir nömr sini M.F.Axundzad y h sr etm k - h yat v yaradıcılı na aid m qal l r, personajlarının illüstrasiyalarını verm k olar.

M.F.Axundzad dühasının ba lıca xüsusiyy ti onun f aliyy tinin çoxc h tli olması idi. Milli dramaturgiyamızın banisi, görk mli ictimai xadim v maarifçi kimi f aliyy t göst r n M.F.Axundzad xsiyy tini daha yaxından tanımaq m qş dil m rk zi kitabxanada oxucularla M.F.Axundzad nin h yat v f aliyy ti, yaradıcılı ı haqqında *xsi icmal* (bibliografik icmalın növü) keçirm k olar. Bildiyiniz kimi xsi icmallar bir qayda olaraq h r hansı bir xs (air, yazıçı, ictimai xadim, mü yy n bir sah nin müt x ssisi) h sr olunur, onun s rl rini, h yat v yaradıcılı na aid s rl ri hat edir. Yax ı olardı ki, icmal keçiril n vaxt M.F.Axundzad y h sr olunmu kitab s rgisi d hazırlansın. S rgid Axundzad nin öz s rl ri v onun haqqında d biyyatın özü v tövsiy d biyyat siyahısı olsun. Bu zaman icmallar daha maraqlı lur v daha ç ucu t playır. H m d bu zaman ucu kitabı görm kl yana ı, nun qısa m zmunu il d tanı lur. cmal keçiril rk n ucu qrupu, mövzunun aktuallı ı mütl q n z r alınmalıdır. Kitabların icmalında mü yy n ardıcılıq gözl nilm lidir. Axundzad nin yaradıcılı ı çoxc h tli oldu u üçün kitabları mövzular üzr qrupla dırıb qısa annotasiya il kifay tli nm k olar. Bar sind söhb t açılan kitablardan l d tallar v ya faktlar seçilm lidir ki, h r bir ucu t zlikl h min kitabı uma at l ssin.

Bel t bli at M.F.Axundzad nin v onun haqqında yazıl- mı d biyyatın oxunmasına daha çox maraq oyadır.

Az rbaycanda v el c d yaxın rqd dramaturgiyamızın banisi olan M.F.Axundzad nin n böyük arzularından biri d milli teatrımızı yaratmaq idi.

Mirz F t li Axundzad yaradıcılı ı il Az rbaycan d biyyatını yeni ideyalarla, yeni insan xarakterl ri v orijinal

b dii sur t l r l z nginl dirmi dir. Bütövlükd onun yaradıcılı ı Az rbycan d biyyatı tarixind xüsusi bir m rh l t kil edir.

O, 1850-1855-ci ill rd bir-birinin ardınca yazdı ı “Hekay ti-Molla brahimx lil kimyag r”, “Hekay ti-müsyö Jordan h kimi n batat v d rvi M st li ah - cadukini m hur”, “Hekay ti xırs Quldurbasan”, “Hekay ti-v ziri-xani-L nk ran”, “S rgüz ti-m rdi-x sis” v “Mürafi v kill rinin hekay ti” adlı komediyaları il Az rbycan d biyyatında saslı bir dönü yaratmı , onu yeni inki af yoluna salmıdır. s r l ri müxt lif ölk l rd , müxt lif dill rd çap olunsa da, dibin Az rbycan dilind komediyalarının çapı 1859-cu ild (Tiflisd) h yata keçmi dir.

Az rbycanda milli teatrın yaranması v inki afi bilavasit onun adı il ba lıdır. Bel ki, 1873-cü ild mart ayının 8-d “Hekay ti-v ziri-xani-L nk ran” pyesi Bakıda tama aya qoyulmu dur. M.F.Axundzad nin komediyalarının t bli i m qs dil kitabxanada “*M.F.Axundzad böyük v v zedilm z dramaturqdur*” adlı d bi-b dii gec keçirm k olar.

Keçiril c k t dbirin kompozisiyasından asılı olaraq xüsusi proqram, ssenari t rtib ed r k, teatrla dırılmı s hn cik qurmaq olar. Gec y hazırlamaq yaradıcılıq qabiliyy ti t l b edir. Kitabxanaçı gec nin vv lind n sonuna kimi bütün elementl ri (çıxı , r y, qonaqlara söz verm , haqqında ç kilmi h r hansı bir filmd n kadrlar) ssenarid ks etdirir. tirakçaların yerl - dirilm si, diktorların yeri, qonaqların qar ılanması, d bi-b dii gec keçiril c k zalın M.F.Axundzad nin h yat v yaradıcılı ını ks etdir n lazımı stend, s rgi, bülleten v albomların hazırlanması vv lc d n planla dırılmalıdır.

Adından m lum oldu u kimi d bi-b dii gec iki hiss y bölünür. H r bir d bi g c nin sasını m ruz t kil dir. M ruz d dramaturqun h yatı, d bi, elmi, ictimai v f ls fi yaradıcılı ı hat olmalıdır. Yazıçının yaradıcılı ndan danı ar-

k n publisistikası, d bi t nqidi, lifba haqqındakı fikirl ri xüsusi il qeyd edilm lidir. M ruz çi Axundzad nin v t n v xalq namın gördüyü i l rd n, onun ictimai f aliyy tind n traflı danı malıdır. Yax ı olardı ki, m ruz çi yani vasit l rd n daha çox istifad etsin, y ni onun s rl rind n n göz l parçaları seçsin v dinl y ciy çatdırsın. Dramaturqun s rl rind n veril n parçaların qıra t ustalarına tap ırılması m sl h tdir.

M ruz d n sonra gec d i tirak ed nl rin çıxı ları ba lamalıdır. Çıxı larda yuxarıda qeyd etdiyimiz m qs dl r sas götürülm lidir.

d bi hiss bitdikd n sonra ikinci hiss – b dii hiss ba layır. B dii hiss d bi hiss nin davamı, onun tamamlayıcısı olmalıdır. g r m ruz d v yaxud çıxı larda m ruz çi XIX sr Az rbycan tacirl rinin nadanlı ının t nqidind n geni b hs etmi dirs , b dii hiss d Axundzad nin “Hacı Qara” komediyasından maraqlı bir hiss s hn l diril r k nümayi etdiril bil r. B dii hiss d M.F.Axundzad nin dram s rl rind n parçalar (dram d rn kl ri olan m d niyy t evl ri v klubları n z rd tutulur) “Aldanmı k vakib”d n maraqlı bir hiss (b dii qıra t formasında), eirl rind n maraqlısı seçilib oxuna bil r. (Pu kinin ölümün yazdı ı “ r q poeması”, Q.B.Zakir yazdı ı m ktublardan biri, lifba haqqında yazdı ı eir, satirik eirl rind n parçalar nümayi etdiril bil r). G c nin mövzusuna uy un d biyyat s rgisi, vikt rina, d bi yunlar hazırlana bil r.

B dii hiss d Axundzad nin pyesl rin yazılmı musiqi parçalarından, “Hacı Qara” musiqili komediyasından istifad edil bil r. M.F.Axundzad nin h yatına h sr edilm i h r hansı bir filmi nümayi etdirm kd m qs d uy un olardı.

Yerl diyi razid ki m kt bd r ssamlı a, memarlı a maraq göst r n agirdl rin r ssamlıq, memarlıq qabiliyy tl rini a kara çıxarmaq v maraqlarını t min etm k üçün dibin

s r l r i n ç k i l c k n y a x ı i l l ü s t r a s i y a l a r , h a z ı r l a n a c a q m a k e t l r ü ç ü n m ü s a b i q e l a n e d i l b i l r .

Axundzad n i n h y a t v y a r a d ı c ı l ı m a a i d t r t i b e d i l m i m a r a q l ı d b i v i k t o r i n a n ı n d a s s e n a r i y l a v e d i l m s i m q s - d u y u n o l a r d ı . G e c l r i n k e ç i r i l m s i n d p r o y e k t o r l a r d a n , d e k o r a s i y a , a k t y o r g e y i m l r i , a u d i o v i z u a l m a t e r i a l l a r d a n m h a r t l i s t i f a d e t m k o l a r .

M.F.Axundzad ö z d ö v r ü n ü n i c t i m a i f i k r i n g ü c l ü b i r t s i r g ö s t r m k , m ü a s i r t l b l r s v i y y s i n q a l x a r a q ö r n k o l m a q , t s i r v t l q i n e t m k q ü d r t i n m a l i k o l m u d u r .

Ö z x a l q ı n ı n g ü c ü n , m ü d r i k l i y i n i n a n a n v o n a b e l b a l a y a n M . F . A x u n d z a d “ m n i m s p d i y i m t o x u m q a b i l b i r t o r p a a s p i l m i d i r v m n x a l q ı n ı n x o b x t g l c y i n x a t i r c m m ” d e m i d i r . L a k i n b u x o b x t g l c y i g ö z l m k l d e y i l , t a r i x i n g r d i i - d ö v r a n ı n a g ü c l ü t s i r g ö s t r m k l s ü r t l n d i r m k ü ç ü n b i r s ıra i c t i m a i , i q t i s a d i , s i y a s i p r o b l e m l r i r l i s ü r m ü v q a d ı n m s l s i n i b u ü m u m i p r o b l e m l r l ü z v i s u r t d b a l a m ı d ır .

H m i n d ö v r d r e a l i s t s n t k a r ı d ü ü n d ü r n n z r u r i m s l l r d n b i r i d **qadın azadlı** ı o l m u d u r . M . F . A x u n d z a d r q q a d ı n ı n d ö z ü l m z v z i y y t i n i , o n a e d i l n z ü l m v s i t m i h a m ı d a n y a x ı g ö r ü r , o n l a r ı n a c ı n a c a q l ı h a l ı n ı h i s s e d i r d i . M . F . A x u n d z a d n i n s r l r i n d k ö h n a i l - m i t t r z l r i n q a r ı m ü b a r i z ç o x m ü h ü m y e r t u t u r . s l a m d i n i i l r s m i l n , r i t q a n u n l a r ı i l m ö h k m l n n ç o x a r v a d l ı l ı a , q a d ı n l y a q t i n i t h q i r e d n d i n i n i k a h r ü s u m l a r ı n a , a z y a l ı q ı z l a r ı n r v e r i l m s i h a l l a r ı n a q a r ı q t i ü s y a n e d n M . F . A x u n d z a d x a l q a m ü r a c i t l d e y i r d i : “ A y c a a m a t , q a d ı n t a y f a s ı h a q q ı n d a z ü l m c f a n ı l a y ı q g ö r m y i n ” .

Q a d ı n t a l e s i z l i y i n i n t c s s ü m ü o l a n ç a d r a y a q a r ı m ü b a r i z M . F . A x u n d z a d n i n d i q q t m r k z i n d d u r a n m s l l r d n b i r i o l m u d u r .

r q q a d ı n l a r ı n ı n i n s a n i h ü q u q l a r ı n ı n v h i c s i n t a p d a l a n d ı ı b i r d ö v r d M . F . A x u n d z a d ö z k o m e d i y a l a r ı n d a A z r -

baycan qadınlarının obrazını yaradır. slamin ri tin gör bütün insani hüquqlardan m hrum olan qadını M.F.Axundzad s hn y çıxardır, danı dırır, güldürür, dü ündürür, ki il rl mübahis y qaldırır... bir sözl o, yeniliyin ilk carçılarının obrazını yaradır, onları müasir h yatın eyb c rlikl rin qar ı qoyur v bel likl , köhn likl yeniliyin nümay nd l rini üzl dirir, yeni qüvv l r r b t b sl yir, onun haqlı, vaxtı çatmı mübariz sini alqı layırdı.

Komediyalarındaki Tük z, Sona, S kin , P ri, Zeyn b, Nisa v öl obrazlarında Az rbaycan qadınlarının h yatı, ail m i t geriliyi, fanatizmi if a edilm kl yana ı, t bi tin qadına b x etdiyi d rin z ka b dii boyalarla, real cizgil rl v s ciy vi xarakterl rl verilmi dir.

Yuxarıda göst ril nl ri n z r alaraq kitabxanada *“M.F.Axundzad v qadın azadlı t”* *“Az rbaycan d biyyati tarixinin inki afında Axundzad nin rolu”*, *“Az rbaycan teatrının banisi”* v s. adlarda m ruz keçirm k olar. M ruz d (m ruz nin adına uy un) Axundzad nin dövrü, ictimai mühiti, ictimai f aliyy ti (yeni lifba, d bi-t nqidi fikirl ri) d bi dilin inki afındaki rolu, realist dramaturgiyanın xüsusiyy tl ri, komediyalarında rq qadınının dözülm z v ziyy ti, ona edil n zülm v sit mi, t nqid v satirasının xarakteri, s rl rinin t hlili yolu il izah edilm lidir. Axundzad nin realizmi, dramaturgiya v n sr sah sind ki yenilikl ri, dil v ifad xüsusiyy tl ri v d bi dilin inki afında rolu göst rilm lidir. Onun Az rbaycan m d niyy tinin inki afında, inqilabi ideyaların, qabaqcıl fikirl rin t bli ind oynadı ı böyük rol v özünd n sonra g l n dramaturqlar n slinin yeti m sind göst rdiyi d bi t sir izah edilm lidir.

M.F.Axundzad n inki böyük yazıçı, dahi müt f kkir-filosof, habel dövrünün görk mli t bi t ünas alimi idi. O, f ls f il yana ı, t bi t elml rini d öyr nmi , özünün materialist baxı larını saslandırmaq üçün onların nailiyy tl rind n geni istifad etmi dir.

M.F.Axundzad XIX s r t bi t ün aslı m n n z ri, ümu-
mil dirici xarakterini m nims y bilm s d onun nailiyy t-
l ri il sashlı sur td tanı idi. Böyük materialist filosofumuz
qar ısına qoydu u n cib m q s dl ri h yata keçirm kd bütün
h qiği vasit l rd n, o cüml d n t biyyat elml rind n istifad
etmi dir. Bir s n tkar v müt f kkir olmaq etibaril
M.F.Axundzad mü yy n bir m kt b yaratmı , Az rbaycan v
Yaxın r q ictimai fikrind materializm v realizm geni bir
yol açmı , yeni n slin t rbiy sind silinm z bir iz buraxmı dir.

Axundzad nin h m t bi t ün as, h m bir filosof, h m
maarifçi v ictimai xadim kimi f aliyy tini n z r alaraq
kitabxanada “*M.F.Axundzad ni nec görürs n?*” adlı r sm
müsabiq si t kil etm k olar. Bel r sm müsabiq l ri u aqların
Axundzad haqqında bilikl rinin artmasına imkan yaradır. Bu
s rl rd formala an kiçik t s vvürl r g l c k üçün böyük
t m l yaradır v c miyy tin mühüm bir zümr si olan g nc
n sild Axundzad nin h yat v f aliyy ti haqqında bilikl rin
formala masına xidm t edir.

Sonda müsabiq d qalib g l n r sm s rl ri v balaca
r ssamlar mükafatlandırılmalıdır. Münsifl r hey ti t r find n
h mçinin ç kil n r sml rin qalibl rin diplomlar t qdim etm k
olar.

M.F.Axundzad r qd xalq maarifinin böyük carçısı,
elm v m d niyy tin sl a iqi olmu dur. O, elm v x lqiliy
saslanan t hsil prinsipini dar, m hdud sxolastik dini t hsil
qar ı qoymu , bel likl d t lim-t rbiy y yeni m na v
m zmun g tirmi dir. M.F.Axundzad c miyy tin bütün üzvü-
l rin - qadına, ki iy f r q qoyulmadan t hsil v t rbiy ver-
m yin böyük b ri h miyy t malik oldu unu dön -dön
qeyd etmi dir. 1875-ci ild öz dostu H s n b y Z rdabiy
yazdı ı m ktubunda demi dir: “Biz çalı malıyıq ki, da daki
çobanlardan tutmu hamının savadı olsun. Bizim qadınlarımız
qızlarımız da oxuma ı, yazma ı bacarsınlar”. Elm , t hsil bu
q d r d y r ver n maarifçi haqqında kitabxanada

“M.F.Axundzad elm v maarif haqqında” adlı tematik gec keçirm k m qs d uy un olardı. Kitabxanaçı mövzu il yaxından tanı olmalı, maraqlı faktlar sasında t dbirin ssenarisini t rtib etm lidir. tirakçıların ya h ddi n z r alınmalı, el materiallar seçilm lidir ki, oxucuda M.F.Axundzad nin yaradıcılı ına hörm t hissl ri a ılsın.

Gec kiçik m ruz v mühazir il ba layır. M ruz d Axundzad nin elm v maarif haqqında fikirl ri, c miyy tin bütün üzvl rin - qadına, ki iy f rq qoyulmadan t hsil v t rbiy verm yin böyük b ri h miyy tind n, ölk nin h r yerind m kt bl rin açılmasından, kitabxanalar t kil edilm - sind n v s. danı ılmalıdır. Gec , t dbird i tirak ed n ziyalı f alların çıxı ları il ba a çatır. T dbir keçiril n bina yubiley uy un plakatlar, fotomontajlar il b z dilir. Gec üçün s rgil r, kitab vitrinl ri hazırlamaq, tövsiy edil n d biyyatın siyahısını orda yerl dirm k m sl h tdir.

Tematik gec d Axundzad y h sr edilmi s n dli v ya b dii filml rd n birinin göst rilm si d yax ı olardı.

M.F.Axundzad g nc n sl b riyy tin g l c k ümidi kimi baxır, onun t lim v t rbiy m s l l rin böyük h - miyy t verirdi. Axundzad ölk nin h r yerind kütl vi m kt bl r, h rl rd ali v orta ixtisas m kt bl ri, darülfünunlar açılmasını, elmi t dqiqat idar l ri, kitabxanalar t kil edilm - sini ist yirdi. O inamla demi dir ki, g l c kd çoxlu müt f k - kirl rimiz v aliml rimiz yeti c k, böyük elmi s rl r yarana - caqdır. “Sa lıq olarsa g l c kd biz d kitab sahibi olaca ıq. O zaman biz Avropa v yeni dünyanın malik oldu u bir çox kitabları, o cüml d n tibb, hikm t, hesab, co rafiya, h rbi i , d nizçilik, müh ndislik, tarix, in a, idar üsulu, m i t, kinçilik, s yah t, m d n ünashıq, t bi t, astranomiya, kimya v bunlar kimi faydalı elml r aid kitabları ld ed c yik. Onların vasit sil qabaqcıl xalqların malik oldu u müxt lif elml r , s n tl r v hün rl r ziy l n c yik”.

Axundzad xalqın elmləri asanlıqla öyrənməsinə - si üçün yeni lifbanı mühüm vasitə hesab edirdi.

Bu yolda planlı, sistemli fəaliyyət M.F.Axundzad 1857-ci ildən başlamışdır. Böyük alim lifba islahatını həyata keçirmək üçün 20 ildən artıq mübarizə aparmış, bununla da, rəqəlxalqlarının azadlığı və tərtib qəsi işin kömək etmişdir. Azərbaycan mədəniyyəti tarixində tətkətli ziyalı tapmaq olarkən, o, mətəfəkkir alim, böyük dramaturq, dil məsləhətçisi, alovlu və prinsipial mübarizə M.F.Axundzad qədrəlifba problemini ön plana çəkmiş olsun. Onun fikrincə, dil və yazı mədəniyyəti üçün çox mühüm və əvəzsiz bir vasitədir.

Böyük dramaturq öz yaradıcılığında əir, dram, nəsr dilini, terminalogiya məsləhətçiliyini, Azərbaycan dilinin orfoqrafiya və orfoepiyası üçün dəyərli fikirlər söyləmiş, yazıda aydınlığı, dəqiqliyi təmin etməkdə durmuşdur. İarlırinin vacibliyini elmi kildərmişdir. Bir sıra durmuşdur. İarlırinin – sual (?), mötərizə ( ), dırnaq (“ ”), qoşa nöqtə (:), üç nöqtə (...), nida (!) işarələrini yeni lifbaya - latın qrafikalı lifbaya ilk gətirməsinə əsas olmuşdur. Cəhalətə hökm sürdüyü və dilçilik elminin inkişaf etmədiyə XIX əsrdə M.F.Axundzad ürəkərisi ilə yazmışdır: “...Övladlarımız və gələcək nəsillər görəcəkləri ki, müasirlərimiz nə qədər üsursuz olmuşlar və minlərlə təhsil almamışlar. Bizim ideyamızı həyata keçirəcəklər, qəbrimizin üstündə abid qoyacaqlar. O zaman mənim arzum yerinə yetəcəksə mənim iddianı rahat ola bilərəm. Hərçəndə mənim o sevincli və könül açan epoxaya qədər əməyəm”.

Onun ideyalarının və arzularının həyata keçməsinə bir neçə dəfə məqam yarılsa da, uğursuz olmuşdur. M.F.Axundzadın arzu və istəklərini, ideyalarını neçə illər sonra XXI əsrin və ilində həyata keçirən müstəqil Azərbaycan Respublikası və onun ümummilli lideri Heydər Əliyev olmuşdur.

30 oktyabr 1997-ci ildə Azərbaycan yazıçılarının X Qurultayında Heydər Əliyev “Bizim dəbiyyatımız, mədəniyyətimiz xalqımızın sərəfətidir və intellektual mülkiyyətimizdir”

mövzusunda geniş və dərin məzmunlu bir nitq söyləmişdir. Nitqinin bir hissəsi Azərbaycan xalqının yazı mədəniyyəti, XIX-XX əsrlərdə bu sahədə gedən proseslərdən, M.F.Axundzadənin tarixi, özünüdəvətsiz xidmətlərindən, onun uzaqgörənliyindən söz açır: “...Keçən əsrin, XIX əsrin ortalarında M.F.Axundzadə Azərbaycanda latın liffasını təbliğ etməyə çalışmışdır. Onun bu barədə fəaliyyəti məlumdur. Mən onun bir neçə məktubuna baxdım, arxivdəki məktublarının bəziləri ilə tanış oldum. Bunu keçmişdə deyirdim. Amma bu son zamanlarda mən onu xatırladım, hafızamda bir daha təzələdim. Onu qədr uzaqgörən bir insan kimi! Çünki latın liffasını təbliğ etməyə çalışmışdır.

... İndi biz M.F.Axundzadənin XIX əsrin ortalarındakı arzularını, niyyətlərini həyata keçiririk. Amma ümidvaram ki, bunu ölkəmizdə daha heç kim ala bilməyəcəkdir. Çünki biz artıq müstəqil bir dövlət və müstəqilliyimizdə daimidir, bədidir”. Ümummilli lider Heydər Əliyevin bu qədr diqqət verdiyi bu insan haqqında kitabxanada rayonların mədəniyyət şöblərindən, müxtəlif təkiatlarından dəvət edilmiş qonaqların iştirakı ilə **“M.F. Axundzadə böyük islahatçı olmuşdur”** adlı dərirmi masa keçirmək olar. Dərirmi masada XIX əsrin görkəmli maarifçi-demokrati, ictimai xadim və pedaqoq M.F.Axundzadənin ömrünün 20 ilini liffa islahatına, xalq kütlələrinin savadlanmasına, ana dilində məktəblərin, dəbiyyat və mətbuatın yaradılmasına, rəbb liffasının dəyərləndirilməsi həsr etməsindən, yeni liffa layihəsini tərtib edərək, 1863-cü ildə Osmanlı hökuməti qarşısında bu barədə məsələ qaldırmasından, səhəhəndə bu ideyanı həyata keçirməməsindən, onun təbbüsünün nəticəsi qalmadığından, tezliklə Azərbaycanda liffa islahatına başlanmasından, M.F.Axundzadənin maarifçilik və yeni liffa u runda apardığı mübarizənin Azərbaycan ziyalılarına böyük təsirindən və nəhayət onun ideyalarının ümummilli lider H. Əliyev tərəfindən həyata keçirilməsini təsdiqləyən 25 dekabr 1991-ci il tarixli “Latın

qrafikalı Azərbaycan liffbasının b r pəsı haqqında” qanunun q bul edilmə sınd n v s. m s l rd n b hs etm k olar.

M.F.Axundzadə ni t dıqıq ed n aliml rimiz onu oxuculara sas n dramaturq, ateist-materialist filosof v görk mli t n- qıdçı kimi tanıtmıdır. M.F.Axundzadə nin kitab, kitabxana v mütali nin faydaları haqqında da bir çox qiym tli mülahiz l ri vardır. Bu bar d müxt s r olsa da oxuculara ilk m lumatı d - biyyat ünəs .Mir hm dov vermi dir (Az rbaycan kitabı. Biblioqrafiya: üç cilld .C.I.1780-1920.- Bakı, 1963)

M.F.Axundzadə nin kitab, kitabxana v mütali haqqında mülahiz l ri üçün ilk möt b r m nb dibin çox böyük s liq il qoruyub saxladı ı xsi arxivi, müasirl rin m ktubları v müasirl rinin ona cavabıdır ki, bunların da bir qismi M.F.Axundzadə nin müxt lif ill rd çap edilmi s rl rin daxil edilmi dir.

Kitabların öz h yatına müs b t t sirind n iftixarla danı - an, onlara minn tdarlı ını bildir n M.F.Axundzadə h mv t n - l rini d mümkün q d r çox oxuma a, çox mütali etm y ça ırırdı. O, bel hesab edurdi ki, kim kitablara daha çox ba - lansa, onun t f kkürü d rinl r, “mütali n tic sınd onun a - lı safla ar, parlayar, pis m ll r onun n z rind günd n-gün eyb c r v rüsvayçı görün r v bel halda o, bu pis m ll ri icra etm kd n utanar, n tic d namus v vicdan sahibi olar” .

M.F.Axundzadə yanılmadan böyük uzaqgör nlikl mü yy n etmi dir ki, orijinal v t rcüm kitablarının çapdan çıxması haqqında oxuculara vaxtında d qiğ m lumat veril rs , onlar arzu etdikl ri kitabları vaxtında ala bil rl r. Çapdan çıxan v yaxın günl rd çapdan çıxacaq t rcüm v orijinal kitablardan bütün oxucuların x b rdar olması üçün M.F.Axundzadə “bir neç d f elan verm yi” lazım bilirdi. O, elanın “oxucu kütl sınd s r marağ oyandıra bil n” ifad l rl yazılmasını m sl h t görürdü. M.F.Axundzadə nin n z rd tutdu u bu qısa m lumat-annotasiya hazırda h m yani h m d ifahi sur td h yata keçirilir. ndi kitabların dövl t qanununa

müvafiq olaraq müxtlif formatlı və müxtlif məzmunlu kitabların çapdan annotasiyalı buraxılması dibin h yata keçirilmə arzularından biridir.

Hazırda bu iş qəzet, jurnal, radio və televiziya vasitəsilə görülür.

Kitabxanaçılar M.F.Axundzadənin dəbi irsi, müasirləşmə ilə əlaqəli, kitaba münasib təbii kimi məsələlər haqqında oxucularla iş apararkən alimlərimizin sərlərində, qəzet, jurnal, kitab məqalələrində, ali və orta məktəbdə tədrisində sərbəst istifadə etməlidir.

M.F.Axundzadənin tədqiqatçıları ilə **görülür** (Məsələn **“M.F.Axundzadə bu gün”**) keçirmək olar. Oxucuları yazıçının həyat və yaradıcılığı ilə daha yaxından tanış etməklə üçün keçiriləcək görüşlər qabaqcadan planlaşdırılmalı kild hazırlanmalıdır. Gecni aparıcının giriş sözü ilə bəsləməklə olar. Aparıcı gecəyə dəvət olunanları tədbirin iştirakçıları ilə tanış edir, qıscaca yazıçının həyat və yaradıcılığından danışır, sonra sözü onlara verir. Bundan sonra tədbiriştirakçıları suallar verir. Görüşdə yazıçının həyat və yaradıcılığına aid sənəgi, tövsiyə və diqqət siyahısı və audiovizual materiallardan istifadə etməklə olar.

Sonda oxucular çıxış edərək görüşün nəticələri haqqında suallarla müraciət edə bilərlər.

Tədbirin sonunda kitabxanaçı oxucuların, əldə edilən kitabxana işçilərinin adından görüşün gələcək nəticələrini bildirməlidir.

M.F.Axundzadənin 45 illik yaradıcılıq dövründə Azərbaycan dəbiyyatının ictimai fikir tarixinin, elm, fəlsəfə və publisistikasının, mədəniyyət və maarifin inkişafına ciddi təsir göstərmiş yeganə və dəhşətli bir şəxsiyyətdir. Onun dəbiyyat, elm, fəlsəfə, maarif və mədəniyyət sahəsindəki yenilikləri rəqib xalqlarının mədəni inkişafında ilk addım kimi təqdirə layiqdir.

Axundzadənin dəbi irsi həmişə çox də böyük deyildir. Lakin onun əsərlərini, povestini, komediyalarını, məqalələrini,

filsifisrlrini oxuduqca bu irsin b6y6kl6y6n heyr tlnir, onda 6yr nm li çox eyin oldu unu aydın görürs n.

... ll r keç c k. Bu t m l da ı üz rind b6y6k v möht m abid ucalacaq, bütün rqd m kt b olacaq bu z m tli abid bir adı öz yadda ında b di saxlayacaq v zaman-zaman bu mübar k ada qayıdacaq: Mirz F t li Axundzad .

Dünya korifeyl ri iç risind özün m xsus yerl rd n birini tutan bu möht m insanın ziz xatir sinin layiqinc yad edilm si üçün h r bir kitabxana i çisi ciddi m suliy t da ıdır. Odur ki, kitabxanaçılar elm , m d niyy t , d biyyata, f ls - f y , publisistikaya, estetikaya v maarifin inki afına öz h yatını s rf etmi , bu dahinin h yatını, yaradıcılı ını, dünyagörü ü v m fkur sini düzgün kild geni oxucu kütl sin çatdırmaq üçün s y göst rm lidirl r.

N tic

XIX sr Az rbaycan d biyyatı tarixind xalqın ictimai-tarixi v d bi-m d ni h yatında Mirz F t li Axundzad q - d r müst sna rol oynayan ikinci bir s n tkar olmamıdır. O, milli d biyyatımızda eyni zamanda f ls fi publisistikanın v d bi t nqidin nümay nd si kimi d tanınmıdır.

Müt f kkirin yaradıcılı ı haqqında h l öz sa lı nda xarici ölk l rd d y rli yazılar çap olunmu , onun komediyaları rus, fars, ingilis, fransız, alman dill rin t rcüm olunaraq, ona dünya öhr ti qazandırmıdır. O dövrd Az rbaycan yazıçılardan Rusiyada v Q rbi Avropada n çox tanınan, m hur olan, sevil n m hz Mirz F t li Axundzad olmu dur.

M.F.Axundzad Az rbaycan d biyyatında azad dü ünc t rzinin n böyük nümay nd sidir. Mirz F t li slam dünyasının ictimai, sosial v siyasi sah l rind radikal islahatların lüzumlu u fikrini müdafi edirdi. Böyük s n tkar aylar, ill r, q rin l r, srl r ötü dükc ya a dolur, müdrikl ir, xalqımızın daha da sevimlisin çevrilir. Q dirbil n xalqımız da onun m yin , z hm tin böyük d y r verir, yaradıcılı ına hörm tl yana ır.

O, g l c y h mi inamla baxıb demi dir ki, bu gün bizim b zi elml r aid kifay t q d r kitabımız olmasa da vaxt g l c k ki, bir çox m tb l r yaradılacaq, kitabxanalar açılacaq, v t nimiz kitab v m tbuat diyarına çevril c k.

M.F.Axundzad öz ideyalarının gec-tez h yata keç c yin min idi. Ona göz a ardanlara, onu küfr ed nl r s rt baxaraq deyirdi: “s n indi m ni söyürs n, amma bir vaxt olacaq ki, s nin o lun v n v n m ni anlayacaq v m ni alqı layacaqdır”.

M.F.Axundzad nin arzuladı ı xo b xt h yat g lib çatmıdır. ndi biz bu böyük elm v s n t xadimin bütün arzularının çiç kl ndiyi bir zamanda ya ayırıq. Vaxtı il çox az kitabı v kitabxanası olan Az rbaycan bu gün dünyanın n m d ni

ölkə rindən birini çevrilmişdir və onun adını da ryan respublikasının Milli Kitabxanasının inki Qafqazda, yerli diyimiz Avropa qitəsində, eləcə də bütün dünyada öhrət tapan böyük milli kitabxanalardan və n iri kitabsaxlayıcılardan biridir.

M.F.Axundzadə haqqında onlarla məqalələr, poemalar, dram sərəri, monoqrafiyalar yazılmışdır. Azərbaycanın bir çox əhəmiyyətli küçür, məktəb və mədəniyyət ocaqlarına onun adı verilmişdir. Tiflisdə qəbri üstündə abidəsi qoyulmuş, ev-muzeyi açılmışdır. Bakı kinostudiyasında haqqında “Səbuhi” (1941), “Azərbaycanfilm”in istehsalı olan “M.F.Axundov” (film, 1962) kinoçerki, “Mirzə Fətəli Axundov” (film, 1972), “Mirzə Fətəli Axundov” (film, 1982) sənədli filmləri, “Sabahın elçisi. Mirzə Fətəli Axundzadə” (2010) bədii filmi çəkilməmiş, Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin sifarişilə “Sübhün səfəri” (2011) adlı bədii filmin çəkilişi isə hələ davam edir. Sərəri riddələri sənədlənmiş və qoyulmuş, filmlər çəkilməmişdir.

M.F.Axundzadə hələ iki sərəvvəl Azərbaycanı, onun tarixini, mədəniyyətini Avropaya təqdim edən ziyalı mövqeyini təsdiqləmişdir. Belə bir ziyalının dövlət səviyyəsində yubiley mərasimini keçirmək Azərbaycan ictimai-mədəni mühitinin olan münasib təzahürüdür.

Kitabxanaçılar M.F.Axundzadənin anadan olmasının 200 illiyini keçirərək onun vətəndaş xalq qarısındaki xidmətlərini mütləq qeyd etməlidirlər. Unutmamalıdır ki, Axundzadə Yaxın rəqsələstik dəbiyyatın da ılması və yeni dəbiyyatın yaranmasında böyük xidmət məlik olan xsiyyətdir. O, Azərbaycan dəbiyyatının inkişafı u runda çarpıcı an qüdrətli bir sənətkar, novator bir yazıçı olmuşdur. Axundzadə XIX sərəqaranlıqları içrisində n parlaq ulduz kimi doğmuş, özündən sonra gələndə bəkarvənə hətə qiyət və iqliyol göstərmişdir.

LAV L R

lav 1

M.F.Axundzad nin h yadı, yaradıcılı ı v ictimai f aliyy tinin sas tarixl ri

- 1812** M.F.Axundzad Nuxa h rind anadan olmu - dur.
- 1814** Ail si Nuxa h rind n atasının v t ni T brizin yaxınlı ındakı Xamn k ndin köçmü dür.
- 1821** Anası N n xanım F t linin atası Mirz M h mm d Ta ıdan ayrılmı , onunla birg Qarada da (C nubi Az rbaycanda) Horanıd k ndind ya ayan misi Axund l sg rin yanına g lmi v onun himay sind ya amıdır.
- 1823-1824** Hacı l sg rl El ngut mahalına köçür. Burada onlar V lib yli k ndind ya amı lar.
- 1825** Ail si V lib yli k ndind n G nc y köçmü dür.
- 1826-1831** Hacı l sg rl Nuxa h rin köçmü dür.
- 1832** G nc y g lib, air v mü llim Mirz fi il tanı olmu v ondan n st liq x ttıl yazma ı öyr nmi dir.
- 1833** 21 ya ında ik n Nuxa h rind açılan “Rus-tatar m kt bi”n daxil olmu dur.

- 1834** O, Tbilisiyə getmiş, Qafqaz canininin bədft r xanasında mülki i l r sah sind r q dill r müt rcimi t yin olunmuş və ömrünün sonuna q d r bu v zif d çalı mı dır.
- 1836** Qafqaz idar sinin bədft r xanasında i l m kl b rab r, Tiflis q za m kt bin Az rbaycan dili mü llimi t yin edilmişdir.
- 1837** Rus airi A.S.Pu kinin xatir sin “Pu kinin ölümü haqqında r q poeması”nı yazmışdır.
- 1841** “T cnis”, “T cnisi dig r”, “Molla li” (h cv) və “Müx mm s” s rlövhl i eirl rini yazmışdır.
- 1842** Axund Hacı l sg rin qızı Tubu xanımla evl nmişdir. Onun Tubu xanımdan 13 övladı dünyaya g lmiş, onlardan yalnız ikisi qalmış, qalanları is Mirz F t linin sa lı nda ik n ölmüş l r. Onlardan yalnız o lu R idb y v qızı Nis xanım ya amı dır.
- 1842** yul ayının 3-d M.F.Axundzadə y mülki prapor ik rütb si verilmişdir. Rusiya il ran höküm tli ri arasında danıqlarda i tirak etdiyi üçün ran ahı t r find n üçüncü d r c li “ iri-Xur id” ni amil t ltif olunmuşdur.
- 1849** randan Tiflis qayıtmışdır.
- 1850** M.F.Axundzadə y poruçik rütb si verilmişdir; “Hekay ti-Molla brahim X lil kimyag r”, “Hekay ti Müsyo Jordan h kimi n batat v D rvi M st li ah cadukuni-m hur”,

- “S rgüz ti v ziri xani-L nk rani” komediyalarını yazmışdır.
- 1851** “Hekay ti Müsyo Jordan h kimi n batat v D r- vi M st li ah cadukuni-m hur” komediyası ilk dəfə Tiflisdə “Kavkaz” qəzetində rus dilində hissə-hissə çap olunmuşdur, Komediya ilk dəfə Peterburqda rus dilində oynanılmışdır.
- 1851** Mart ayının 26-da M.F.Axundzadə imperator rus cəza rəfiyə cəmiyyəti Qafqaz bölgəsində seçilmişdir.
- 1852** “Hekay ti - xırs quldurbasan” və “S rgüz tim rdi-x sis” (Hacı Qara) komediyalarını yazmışdır.
- 1852** Yanvar ayının 31-də “Hekay ti-xırs quldurbasan komediyası” Tiflis teatrında rus dilində oynanılmışdır.
- 1854** M.F.Axundzadəyə kapitan rütbəsi verilmişdir.
- 1855** “Mürəfi və killərinin hekayəti” komediyasını yazmışdır.
- 1857** “Aldanmış kəvakib” povestini yazmışdır.
- 1858** Qafqaz canini dəftərxanasının yenidən təkili ilə əlaqədar olaraq, canini bəy idarəsinin müdircisi təyin olunmuşdur.
- 1859** Komediya və “Aldanmış kəvakib” povestini “Təmsilat” bəylikində Qafqaz

cani inliyinin Tiflisd ki n riyyatında kitab halında çap etdirmi dir.

- 1861** M.F.Axundzad y mayor rütb si verilmi dir.
- 1863-1864** T rtib etdiyi lifbanı müdafi üçün stanbula getmi dir. Bu s f rind Mirz M lkümxan il tanı olmu dur. H min ild “Çe m kitab si”, “S id xitab”, “Fuad Pa anın m dhi” adlı m nzum l ri v “K malüdövl m ktublari” adlı m hur f ls fi s rini yazmı dır.
- 1865** “H cvi- bdürr sülxan” adlı s rini yazmı dır.
- 1868** “H kimi-ingilis Yüma cavab” adlı s rini yazmı dır.
- 1869** “Yeni lifba haqqında m nzum ” adlı s rini yazmı dır.
- 1872** May ayının 18-d Qafqaz cani ini ba idar sinin s r ncamı il r q dill ri senzuru v zif sin t yin edilmi dir.
- 1873** Ona h rbi rütb - polkovnik rütb si verilmi dir.
- 1873** 8 martda “Hekay ti-v ziri-xani-L nk ran” pyesi Bakıda tama aya qoyulmu dur.
- 1873** yunda “Hacı Qara” pyesi Bakıda tama aya qoyulmu dur.
- 1874** Yeni lifbaya aid v hürufi-samit müs vv d nin latın v r b lifbası üzr qurulu unu t svir ed n

- c dv l düz ltmi dir.
- 1878** Fevral ayının 26-da Tiflis h rind ür k x st liyind n v fat etmi dir.
- 1930** ndiki S bail rayonunda M.F.Axundzad nin adını da ıyan ba ça v heyk li qoyulmu dur (heyk lt ra P.Sabsay).
- 1938** Az rbaycan SSR XKS-d , M.F.Axundzad nin anadan olmasının 125 illiyini keçirm k bar sind q rar q bul edilm i dir.
- 1939** yun ayının 1-d Az rbaycan Dövl t Ümumi Kitabxanasına (Hazırda M.F.Axundzad adına Milli Kitabxana) M.F.Axundzad nin adı verilmi dir.
- 1940** kid görk mli müt f kkirin ev-muzeyi onun 1812-ci ild dünyaya göz açdı ı küç d (indiki M.F.Axundzad küç si), 1 sayılı ünvanda yerl - n binada yaradılmı dır.
- 1962** M.F.Axundzad nin anadan olmasının 150 illik yubileyi Ümumdünya Sülh urasının q rarı il keçirilm i , Ümumittifaq miqyasında t nt n il qeyd olunmu dur.
- 1962** M.F.Axundzad adına Kitabxanada heyk lt ra .Zeynalovun hazırladı ı büstü qoyulmu dur.
- 1965** M.F.Axundzad adına 3 Respublika Dövl t mükafatının t sis edilm si haqqında q rar q bul edilm i dir.

- 1982** Az rbycan KP MK-nın q rarı il M.F.Axundzad nin anadan olmasının 170 illiyi keçirilmidir.
- 1983** Tiflisd M.F.Axundzad nin ev-muzeyi v Az rbycan M d niyy t M rk zi açılmıdır.
- 2005** Az rbycan Respublikasının Prezidenti lham liyevin “Az rbycan dilind latin qrafikası il kütl vi n rl rin h yata keçirilm si haqqında” 12 yanvar 2004-cü il tarixli S r ncamı il M.F.Axundzad nin s rl rinin 3 cildliyi n r olunmu dur.
- 2007** H r iki ad (Tiflisd M.F.Axundzad nin ev-muzeyi v Az rbycan M d niyy t M rk zi) l v olunaraq, M.F.Axundzad adına Az rbycan M d niyy ti Muzeyi olmu dur.
- 2010** Aprel ayının 13-d Mirz F t li Axundzad nin 200 illik yubileyinin keçirilm si haqqında Az rbycan Respublikasının Prezidenti S r ncam vermi dir.
- 2011** yun ayının 30-da Az rbycanın Gürcüstandakı s firliyinin v Tbilisi h r b l diyy sinin t b-büsü il böyük müt f kkir Mirz F t li Axundzad nin paytaxtda onun adını da ıyan 73 sayılı Az rbycan orta m kt binin binası qar ısında büstü qoyulmu dur.

Azərbaycan SSR XQS-da

M.F.Axundovun anadan olmasının 125 illiyini keçirmək haqqında

Azərbaycan SSR Xalq Komissarları Soveti, Azərbaycan dramaturgiyasının əsasını qoyan, Azərbaycan dahiyyətinin klassiki, dahi müəffik M.F.Axundovun anadan olmasının 125 illik yubileyini keçirmək məqsədini müzakirə etmişdir.

Yubiley mətbuat sarayı qarşısındakı meydana Mirzə Fətəli Axundova yeni abidə qoyulmasını qarşı alınmışdır.

Azərbaycan Dövlət Universitetində, Azərbaycan Pedaqoji İnstitutunda və teatr məktəbində təhsilə başlayan studentlər üçün M.F.Axundov adına hər si 300 manat olmaqla iki stipendiya təyin edilir. Hər il nə yaxındıbdəsi üçün 15.000 manat miqdarında Mirzə Fətəli Axundov adına mükafat təyin edilir.

Xalq Komissarları Soveti, SSR Elmlər Akademiyasının Azərbaycan filialına (Az.Fan-a) bir vəzifə olaraq tapırmışdır ki, bu il dekabrın 25-dən keçməyaraq M.F.Axundov adına dahiyyə tarixi muzeyi təkil edib M.F.Axundov adına bütün materiallar və onun əl yazılarını, həmçinin Azərbaycan dahiyyətinin başqa klassikləri haqqında materiallar və əl yazılarını bu muzeyə yığmışın.

Az.Fan-a təklif edilmişdir ki, M.F.Axundovun əsərlərini üç cilddə və fəlsəfi əsərlərini bir cildə Azərbaycan və rus dillərində akademik kildə çap etmək üçün çapa hazırlasın. M.F.Axundovun 6 komediyası, onun ədəbi məcmuəsi və "Aldanmış kəkəb" hekayəsinin məktəblilər üçün nərdə hazırlanacaqdır.

“Az.Fan-ın x b r l ri” jurnalının yubiley nömr si M.F.Axundova h sr edil c kdir. H mçinin M.F.Axundovun h yat v yaradıcılı ı haqqında xüsusi m qal l r m cmu si buraxılır v onun yaradıcılı ı haqqında monoqrafiya n r edilir.

Dekabr ayında M.F.Axundovun anadan olmasının 125 illiyi münasib til AzFanın sessiyası ça ırılır.

Az rbaycan SSR XQS yanında nc s n t i l ri idar sin t klif edilmi dir ki, M.F.Axundovun h yat v yaradıcılı ını t svir ed n s rgini yubiley q d r t kil etsin.

M.F.Axundovun yax ı portretini ç km k üçün konkurs elan edilir. Z hm tke l r arasında yaymaq üçün M.F.Axundovun xırda heyk li buraxılır.

Respublika v rayon teatrlarının bu ilki sezonu repertuarına M.F.Axundovun pyesaları daxil edil c kdir.

Yubiley münasib til Bakı Kino studiyası, M.F.Axundovun h yat v yaradıcılı ına dair xronika filmi hazırlayır. Bundan ba qa kino studiyası 1939-cu ild M.F.Axundovun s r l rind n birinin süjeti sasında kino filmi hazırlayacaqdır.

4 noyabr 1938,
Kommunist q zeti

M.F.Axundovun anadan olmasının 150 illiyi qarısında

Azərbaycanın görkəmli yazıçı və materialist filosofu Mirzə Fətəli Axundovun anadan olmasının 150 illiyi bu il tamam olur. İnsanpərvərlik, sülh, azadlıq və xalqların tərəqqisi ideyalarını öz yaradıcılığında tərənnüm edən böyük Azərbaycan yazıçısının yubileyi Ümumdünya Sülhü urasının keçən il dekabrın 16-19-da Stokholmda keçirilən sessiyasının qərarına əsasən 1962-ci ildə mədəniyyət sahəsində ləğv edilən yubileylərdən biri kimi qeyd edilmişdir.

Sovet sülhü müdafiə komitəsi ilə SSRİ Yazıçılar ittifaqı bu ləğv edilən hadisəni Moskvada birlikdə qeyd edilmişdir. Sovet ittifaqının digər ölkələrində yubiley ilə bağlı, bir sıra tədbirlər görülmüşdür. M.F.Axundovun anadan olmasının 150 illiyini qeyd etmək xarici ölkələrin sülhü müdafiə milli komitələrində məsləhət görülmüşdür.

Ləğv edilən ildönümü münasibətilə respublika yubiley komitəsi yaradılmışdır. Komitəyə Azərbaycan KP MK katibi N.M.Hacıyev (sədr), Azərbaycan Respublikası İttifaqının sədri N.Q. Abdürəhmanov, Respublikanın Mədəniyyət naziri A.S.Bayramov, Respublika Nazirlər Soveti Ali Təhsil və Orta İxtisas Təhsili komitəsi sədrinin müavini Z. Hüseynova, Respublika Elmlər Akademiyası prezidentinin müavini, akademik M.A.Dadaşzadə, Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutunun öb. müdiri M.C.Cəfərov, Azərbaycan KP MK Təbliğat və Təvəqüfat öb. sinin müdiri M.A.Qaziyev (sədrin müavini), Lenin adına AP-nin kafedra müdiri F.S.Qasımlı, Azərbaycan SSR Nazirlər Soveti sədrinin müavini H.K. Əliyev, Azərbaycan KP Nuxa rayon komitəsinin katibi M. Məmmədov, Azərbaycan Yazıçılar İttifaqının birinci katibi Mehdi Hüseyn, Azərbaycan

Elml r Akademiyası f ls f bölm sinin ba elmi i çisi
.Mirz yeva, Az rbaycanın Xalq yazıçısı S.R himov daxildirl r.
Nizami adına d biyyat v Dil nstitutunun öb müdiri
M.Y.Quluzad yubiley komit sinin elmi katibi t yin edilmi dir.
M.F.Axundovun yubileyi 1962-ci ilin oktyabr ayında
keçiril c kdir.

Bildiri

M.F.Axundovun anadan olmasının 150 illiyini keçir n
Respublika Yubiley Komit si Nizami adına Az rbaycan
d biyyatı Muzeyinin binasında (Bakı, Kommunist küç si, 33,
1-ci m rt b) yerl ir.

Komit nin m kda ları M.F.Axundovun anadan
olmasının 150 illiyinin keçirilm si il laq dar olan bütün
m s l l r bar sind elmi-metodiki m sl h tl r verirl r. H r
gün saat 10-dan saat 16-d k m lumat v m sl h t almaq olar.

Telefon: 2-20-65

Respublika Yubiley Komit si.

17 fevral 1962,
d biyyat v inc s n t q zeti

Azərbaycan KP Mərkəzi komitəsi M.F.Axundovun anadan olmasının 170 illiyi haqqında qərar qəbul etmişdir.

Qərar da deyilir: Anadan olmasının 170 illiyi 1982-ci ildə tamam olan görkəmli müəffik, rəqəd materialist fəlsəfənin banisi, Azərbaycan ədəbiyyatının klassiki, milli realist dramaturgiyanın, teatrın və nəsrlin banisi, inqilabçı demokrat və maarifçi M.F.Axundov Azərbaycan mədəniyyəti xəzinəsinə misilsiz töhfə vermişdir.

M.F.Axundovun ədəbi-bədii irsi zəngin və rəqədardır. Onun geniş öhrət qazanmış komediyaları, “Aldanmış kəvəkib” povesti Azərbaycan ədəbiyyatının yeni ideyaya məzmunlu il zənginləşdirilmişdir. Bu sərlərdə xalq həyatının geniş mənzərəsini doğrudan-düzgün, dərinlikləks etdirilmiş, Azərbaycanın sosial və mədəni inkişafının mühüm məsələlərinə toxunulmuşdur. Böyük yazıçının komediyaları dünyanın bir çox xalqlarının dillərində tərcümə olunmuş, Rusiyanın, Avropanın və rəqəd bir sıra teatrlarında tamaşa qoyulmuş, qonşu ölkələrin ədəbiyyatında və incəsənətində realist istiqamətində inkişafına güclü və nəticə təsir göstərmişdir.

M.F.Axundovun məqalələri, məktubları və xüsusən Azərbaycanın və bütün rəqəd materialist fikrinə dair görkəmli səsləri - “Kəmalüddövlə məktubları” fəlsəfi traktatı onun yaradıcılıq irsində müstəsna yer tutur. Fəlsəfi traktatda XIX əsrdə Rusiyanın və Qərbi Avropanın, Azərbaycanın və bütün rəqəd qabaqcıl fəlsəfəsi, təbii-elmi, tarixi, ictimai-siyasi ideyaları dərinlikləks olunmuşdur. Bu sərlərin həqiqiyyəti ondan ibarət idi ki, M.F.Axundov feodal köləliyini və onun ideoloji üstqurumunu məhv etməyə ehtirasla çağırırdı. Sərlə böyük Azərbaycan müəffikinin Rusiyada inqilabi hərkətin təsiri altında forma-

la an inqilabi-demokratik dünyagörü ünün parlaq ifadəsi olmur.

Böyük maarifçi M.F.Axundov bütün ömrü boyu rəqədər, o cümlədən Azərbaycan yayılmış köhnə liffanın islahatı uğrunda mübariz aparmış, hələ yüz il bundan əvvəl yeni liffa layihəsini müdafiə etmişdir; o, dönmə xalqın rus və Avropa elminə və mədəniyyətinə qovuması yolunu yeni liffada görürdü. Yazıcının bu arzusu sovet hakimiyyəti qurulduqdan sonra həyata keçmişdir.

M.F.Axundov rus mədəniyyətinin qabaqcıl mövqelərini çıxardı və ümumdünya hakimiyyəti kəsb etdiyi bir dövrdə yamı və mübariz aparmışdır. O, bütün rəqəbləri üçün maarif və tətəqiqat yolunu rus dilinin yayılmasında, rus xalqı ilə yaxınlaşmaqda görürdü. O, rəqəbləri içrisində birinci olaraq A.S.Puşkinin ölümünə ürəkəndirilmişdi. Məhur "Puşkinin ölümünə rəqəbləri" hələ o zaman tərcümə edilmiş və rus dilində nəşr olunmuşdu.

XIX əsr rus dəbiyyatı və rus azadlıq hərəkatı Azərbaycan xalqının böyük oğlunun yaradıcılığına çox böyük təsir göstərmişdir. XIX əsr Azərbaycan ictimai fikrinin zirvəsi olan M.F.Axundov bədii və fəlsəfi fikri milli zəmindən ayrılmadan, klassik Azərbaycan dəbiyyatının bütün yaxşı xüsusiyyətlərini özündə cəmləmişdir. Rəhbərlik təsirində formalaşmışdır.

M.F.Axundov böyük humanist, alovlu və təpərlər idi, xalqlar arasında dostluq və qarşılıqlı yorulmaz qarşısı idi. M.F.Axundovun beynəlmillətçilik, və təpərlilik, mübariz materializm, ateizm ideyaları ilə əlaqəli zəngin irsi bu gündə öz aktuallığını saxlayır və zəhmətkeşlərin ideya-mənəvi tərtibində müstəsna hakimiyyətə malikdir.

Respublikada M.F.Axundovun dəbi irsini öyrənmək və xatirəsini bəzəkləmək üçün xeyli iş görülmüşdür. Onun həyat və yaradıcılığı haqqında monoqrafiyalar yazılmışdır. Dövlət kitabxanası, Akademik Opera və Balet Teatrı, küçülər, məktəblər, kolxozlar, sovxozlar və respublikanın baş idarələri

onun adını da ıyr. Bakı h rind ona abid qoyulmu dur. Yazıçının v t ni ki h rind onun ev-muzeyi yaradılmıdır.

Az rbaycan KP MK Az rbaycan dramaturgiyasının v teatrının banisi M.F.Axundovun anadan olmasının 170 illiyini bayram etm k haqqında Respublika Yazıçılar ttifaqının v Elml r Akademiyasının t klifini q bul etmi dir.

Yubileyin hazırlanması v keçirilm si üçün Az rbaycan KP MK katibi H. .H s novun s drliyi il t kilat komit si yaradılmıdır.

Respublika Yazıçılar ttifaqına v M d niyy t Nazirliyin tap ırılmıdır ki, 1982-ci ilin oktyabr-noyabr aylarında Bakıda v Moskvada M.F.Axundova h sr olunmu t nt n li gec l r, Naxçıvanda, Stepanakertd , Kirovabadda, Sumqayıtda, kid , Qazaxda, L nk randa d bi-b dii gec l r keçirsinl r.

Respublika Elml r Akademiyası, M d niyy t Nazirliyi v R ssamlar ttifaqı M.F.Axundovun h yat v yaradıcılığını ks etdir n yubiley (stasionar) s rgisi v s yyar s rgi hazırlasınlar.

Az rbaycan SSR Elml r Akademiyası Bakıda v kid M.F.Axundovun h yatına v yaradıcılıq f aliyy tin h sr olunmu elmi sessiyalar keçirm lidirl r.

Respublika Elml r Akademiyasına v Dövl tn rkoma tap ırılmıdır ki, M.F.Axundovun üç cildlik s rl ri külliyyatını müq ddim v rhl rl Az rbaycan v rus dill rind , “K malüdüvl m ktublari”nin elmi t nqidi m tnini, yazıçının seçilm si rini rus dilind (suvenir n r), M.F.Axundovun h yat v f aliyy ti haqqında monoqrafiyalar hazırlayıb n r etsinl r.

Az rbaycan SSR M d niyy t Nazirliyin tap ırılmıdır ki, M.F.Axundovun pyesl rini Respublika teatrlarının repertuarlarına daxil etsin, M.F.Axundovun ölk mizd v xaricd n r olunmu s rl rinin, habel onun h yat v yaradıcılıına h sr edil n d biyyatın tam bibliografiyasının

t r t b v n r olunmasını M.F.Axundov adına Azərbaycan Dövlət Respublika Kitabxanası ilə birlikdə təmin etsin.

Respublika Elmlər Akademiyasına, Ali və Orta Xəstə Təhsili Nazirliyinə, Yazıçılar İttifaqına təklif edilmişdir ki, hər il Bakı şəhərində və müəliflərin vətəni kimi şəhərdə Axundov qırağına tələfi keçirsinlər.

Respublika Dövlət Kinematografiya Komitəsinə tapşırılmışdır ki, Yubiley günlərində respublikanın kinoteatrlarında M.F.Axundovun həyat və yaradıcılığına aid filmlər göstərilməsini təklif etsin, Azərbaycan dahiyyətinin klassiki haqqında iki hissəli rəngli sənədli film yaradılsın.

Respublika Rabitə Nazirliyi, Yüngül Sənaye Nazirliyi M.F.Axundovun təsviri olan poçt zərfini və nişanının buraxılmasını təmin etməlidirlər.

Dövlət Televiziya və Radio Verilələri Komitəsi, respublika qəzetlərinin, dəri-bədii nərslərin redaksiyaları M.F.Axundovun həyatını və yaradıcılıq fəaliyyətini geniş iqləndirsinlər, onun sərləri üzrə verilənlər təklif etsinlər.

**30 iyul 1982-ci il,
Kommunist qəzeti**

Azərbaycan SSR Nazirlər Sovetində

M.F.Axundov adına mükafatların təsis edilməsi haqqında

Azərbaycan SSR Nazirlər Sovetini bədiyyat, musiqi, teatr sənəti, təsviri sənət, kino sənəti və jurnalistika sahəsində ən görkəmli sənətlər yaradılmasına həvəs oylatmaq məqsədilə M.F.Axundov adına 3 respublika mükafatı təsis edilmişdir. Mükafatların hər birinin məbləği 2500 manatdır.

M.F.Axundov adına respublika mükafatları haqqında sənədlər təsdiq edilmişdir.

M.F.Axundov adına mükafat almaq üçün sənətlər yazıçılar, bəstəkarlar, rəssamlar, kinematografiyaçılar və jurnalistlər ittifaqları, elmi tədqiqat idarələri, teatr cəmiyyəti, teatrlar, jurnal və qəzet redaksiyaları, müəssisələrin kollektivləri, alimlər, nazirliklər, idarələr və ictimai təşkilatlar təqdim edilirlər.

Mükafatları SSR Nazirlər Soveti iki ildə bir dəfə, Azərbaycanda Sovet Hakimiyyəti qurulması gündə respublika M.F.Axundov adına Mükafatlar Komitəsinin təqdimatı ilə verir.

Mükafat almaq üçün təqdim edilən namizədlərin və sənətlərin siyahısı mükafat verilməsindən iki ay əvvəl respublikamızın təbiiatında dərc olunur.

M.F.Axundov adına mükafata layiq görülən şəxslər “M.F.Axundov adına mükafat laureatı” adı, döş nişanı və diplom verilir.

Respublikanın M.F.Axundov adına Mükafatlar Komitəsi aidiyyətdəki tərkibdə təsdiq edilmişdir: M.A.Dadaşzadə (sədr), N.Q. bədurrəhmanov, M.H.Abdullayev, F.C. Mirov,

Q.M.Babayan, C. .Hacıyev, M.B.Dada ov, Ç.H.C f rov,
M. .brahimov, Q. .Qarayev, M. .M mm dov, M.H.M r-
danov, Mehdi Hüseyin, M.N.N c fov, . .N z rov, P.B.Sabsay,
T.T.Salahov, T.M.Ta ızad v Y.B.Qarayev (m sul katib).

Respublika M.F.Axundov adına Mükafatlar komit sind

Respublika komit si M.F.Axundov adına mükafat almaq
üçün ir li sürül n s rl ri q bul etm y ba lamıdır;

1962-ci il noyabrın 1-d n 1964-cü il noyabrın 1-d k
dövrü çap edilmiş, s rgid v ya ekranda göst rilmis d biy-
yat v inc s n t s rl ri bu il n z rd n keçiril c kdir.

Bu il mükafat almaq üçün t qdim edil n s rl rin q bul
müdd ti martın 15-d k mü yy n edilmişdir.

Mükafat almaq üçün t qdim edil n s rl r bu ünvana
gönd rilir: Bakı, Kommunist küç si, 10, 2-ci m rt b , 10
nömr li otaq, Respublika M.F.Axundov adına Mükafatlar
Komit si, telefon 2-54-83.

13 fevral 1965-ci il,
d biyyat v inc s n t q zeti

Mirz F t li Axundzad nin seçilmi fikirl ri

M nim m qs dim... C hal ti aradan qaldırmaq, elml ri, s n tl ri inki af etdirm k, xalqımızın azadlı ı, rifahı v s rv tinin artması üçün, v t nin abadla dırılması üçün... dal t r vac verm kdir.

* * *

Oxumu ların sayı çox olan ölk l rd t f kkür sahibl rinin sayı da çox olur. T f kkür sahibl rinin çox oldu u ölk d is h yatın bütün sah l rind xalq günd n-gün t r qqı ed bil r.

* * *

Bu gün mill t üçün faydalı v oxucuların zövqü üçün r b tli olan s r yaratmaq lazımdır. Bunun üçün göz l m zmun tapmaq yaradıcı t bin xüsusiyy tl rind ndir.

* * *

ndi bizim müxt lif elml r aid kitabımız yoxdursa, yaxın g l c kd bizd dünyanın m d ni ölk l rinin malik oldu u bir çox kitabları, o cüml d n tibb, hikm t, hesab, co rafıya, h rbi i , d nizçilik, müh ndislik, tarix, in a, idar üsulu, m i t, kinçilik, s yyahlıq, m d n ünaslıq, t bi t, astronomiya, hey t, kimya v bunlar kimi faydalı elml r aid kitabları ld ed c yik xalqların malik oldu u müxt lif elml r v hün rl r yiy l n c yik.

* * *

...Yaxın g l c kd v t nimiz yadların ardınca ged nl rin m nhus vücudundan t mizl n c kdir! Yurdumuz yenid n gülüstana çevril c kdir.

* * *

M nim xalqımın fitri istedadı Avropa xalqlarının fitri istedadından qat-qat artıqdır.

* * *

Dinin sas m qs di xlaqdır.

* * *

nsanların yeddi v zif si vardır. g r insan bütün bu v zif l ri yerin yetir rs , bu halda kamil insan sayılır, g r o bunların bir hiss sini yerin yetir rs , natamam insan sayılır; g r o bu yeddi v zif nin heç birin m l etmirs , dem li insan qismind n çıxır v heyvan qismin daxil olur. Birinci v zif bundan ibar tdir ki, insan pis m ll rd n uzaq olsun. kinci v zif xeyir i l r görm kdir. Üçüncü v zif zülm qar ı mübariz aparmaqdır. Dördüncü v zif c miyy td öz yol- da ları il ittifaqda ya amaqdır. Be inci v zif elm yolu il getm kdir. Altıncı v zif elmi h r yanda yayma a çalı maqdır. Yeddinci v zif ondan ibar tdir ki, insan öz qüvv si, imkanı daxilind onunla ittifaqda olan c miyy td , öz h mv t nl ri v h mfikirl ri arasında qanuni hüquqlarının müdafi si üçün mübariz aparsın.

* * *

Mirz fi bütün m talibi ürfaliyy ti m n t l in etdi v gözümün qaba ından q fl t p rd sini qaldırdı. Bu hadis d n sonra ruhanilikd n nifr t etdim v öz fikrimi d yi dirdim.

* * *

Dünyada heç bir nem t h yatn v zi ola bilm z v onu h r cüzi ey üstünd v dal t p rd si altında azad insanlardan almaq olmaz.

* * *

Q z bl nm k h mi acıqdan olmur, süstlükdn v qayda-qanunsuzluqdan d xi m l g lir.

* * *

Yazıcılar b riyy tin n r fli nümay nd l ridir.

* * *

C miyy t öz f rdl rin fikir azadlı ı verm zs v onları ata-babasının v övladının q rar verdikl ri eyl rl kifay tl n- m y v bunlardan k nara çıxmama a... m cbur ed rs , bu hal- da onlar d yirman atlarına b nz rl r.

* * *

Mill t özü b sir t v elm sahibi olmalı, ittifaq v yekdillik saslarını ld etm li, sonra zalıma müraci t ed r k dem lidir: s lt n t v höküm t büsatundan l ç k!

* * *

nsan növünün t r qqisi a ıl il dir.

* * *

F sah tli k lam ondan ibar tdir ki, müxt s r v aydın olsun.

* * *

Pis v çirkin ad tl ri insanın q lbind n t nqid, istehza v m sx r d n ba qa hec bir ey qoparıb çıxara bilm z.

* * *

S rxo luq xlaqca pozulmanın n eyb c r lam tidir.

* * *

V m nd n ancaq ndaz v nümün göst rm k idi v baniyi-kar olmaq.

* * *

Elm b riyy ti asud çilik v s ad t do ru aparır.

* * *

“Sizin q zetinizin sas m ziyy tl rind n biri ifad nin göz lliyi, ibar l rin z rifliyi v aydınlı ı, imlanın düzgünlüyü olmalıdır”.

* * *

V t n sevgisi üzünd n,
Çox t dbirl r l atdım...

* * *

g r yax ı dost axtarırsansa, özün yax ı dost ol. Çünki
dost axtaran k s asanlıqla s ni tapsın.

***

N q d r ki sa am, stambul nazirl rin qar ı q l miml
vuru aca am. M n v m nim yav rim siz, öldükd n sonra
bizim müasirl rimizin n d r c d üursuz oldu unu gör n
g l c k n sil minl rc d f halımıza heyfsl n c k, bizim
fikirimizi h yata keçir c k v q brimizin üz rind heyk ll r
qoyacaqlar...

***

M nim m qş dim islam xalqlarını sarsıdan c hal ti
ortadan qaldırmaq, elml ri, s n tl ri inki af etdirm k,
xalqımızın azadlı ı, rifahi v s rv tinin artması üçün, v t nin
abadla dırılması üçün v islamiyy td n vv l babalarımızın
malik oldu u n v övk tin b rpa edilm si üçün dal t
r vac verm kdir.

***

Elmin faydası o zaman olur ki, Prus xalqı v
Yengüdünya xalqı kimi bütün camaat qadınları-ki ili elm
oxumu olsun., çobanlarımız...v qadınlarımız... oxuma ı v
yazma ı bacarsınlar.

***

...B r övladına s ad t v qurtulu o zaman n sib olacaqdır ki, ist r Asiyada v ist rs d Avropada insanın üuru tamamen b di h bsd n xilas olsun v bütün i l rd d , t f kkürd d hadis l r deyil, insanın a lı yegan d lil, s n d v hakimi - mütl q olsun.

***

Canlılar al mind insan daima t r qqi t l b ed n bir növdür v fikir azadlı ı olmadan t r qqi mümkün ola bilm z. T r qqinin n tic sini z man mizd sivilizasyon adlandırırlar. Sivilizasyon el bir ümumi sözdür ki, onun m zmununda bütün s n tl r, f ndl r, qüdr ti-dövl t, mill tin asayi i v m d niyy tin bu kimi rtl ri c m olmu dur. g r c miyy t öz f rdl rin fikir azadlı ı verm zs onları ata-babanın v övliyaların q rar verdikl ri eyl rl kifay t etm y v bunlardan k nara çıxımama a v a ıllarını m d niyy ti l rind i l tm y m cbur ed rs , bu sür td f rdl r yer k n, m hsul toplayan v h r bir i i dü ün m d n v fikir etm d n gör n avtomat olarlar; v ya onlar d yirman atlarına b nz rl r ki, h r gün mü yy n dair d dolanarlar v öz vaxtında da arpa-saman yeyib su iç r v yatarlar, sonra yen oyanıb haman dün nki dolanı ı dünyanın axırına q d r t krar ed rl r. V bu biçar atların h rgiz x tri olmaz ki, dünyada ç m nl r, otlaqlar, çayırılıqlar, çiç klkl r, me l r, da lar v d r l r vardır; g r ba lı olmasaydılar, dünyada g z rdil r v o könül açan yerl ri gör rdil r v dünya nem tl rind n tamamen faydalanmı olardılar.

***

M n sa ik n komediyamın öz dilimizd tama aya qoyulması m nin için büyük xo b xtlkdir.

Bu gün “Hacı Qara”nı öz dilimizd s hn d göst rm kl m nim ömrümün üstünd on il d artırdınız...

Bakıya g lib bu ilk tama anı öz gözl riml görm diyim için t ssüf edir m.

M.F.Axundzad haqqında fikirlər

M.F.Axundzadın yaradıcılıq yolunu seçiyə bilər tarixi həqiqətləri və rəqləyən biz böyük iftixar hissi keçiririk ki, xalqımız ağır zamanlarda, gerilik, dini fanatizm rəitində belə görkəmli xəsiyyətlə, öz dövrünü qabaqlayaraq gözəlləşərək yaradan bir insan yetişdirə bilər...

H. Əliyev,
ümummilli lider

Mirzə Fətəli Axundzad bütün həyatı boyunca dövrünün və xalqının tərəqqisi yolunda yorulmadan çalışaraq yeni dövrün irəliləməsini sürdüycü mühüm elmi, mədəni və ictimai-siyasi məsələlərə daim fəal münasibət ifadə edən və zamanın qabaqcıl ideyalarından bəhrələnməyə çalışaraq yaradıcılıqla Azərbaycan mədəniyyətinin inkişafı tarixində parlaq səhifə açmışdır.

İham Əliyev,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

M.F.Axundov ümumi rəq xalqlarını, xüsusən Azərbaycanlıları maarifləndirmək, yeni mədəniyyətə daxil etmək, feodalizm, despotizm və din sərətinə xilas etməkdə u runda mübarizə apararkən, ictimai ünsiyyətin və zsisiz vasitəsilə mədəniyyətin forması və nəkəskin silahı olan dilin zərərən qaçırmmamı, həttə dil və onun təzahür forması olan yazı (yeni özünün qəbul etdiyi kimi – “Qrafik dil”) məsələsi ilə xüsusi məulə olmuşdur. O, dil və dilçilik məsələləri ilə həmişə zərər, həmişə məulə surətə məulə olmuş, məhəmiyyətli

olan n mühüm sah l r l atmı v n x st c h t l ri
sa altma a cidd-c hd il çalı mı dır.

.D mirçizad
professor

M n Tiflis d qulluq ed n vaxtda m rhum M.F.Axund-
zad öz komediya kitabının bir cildini m n verdi.
Gimnaziyada lliy q d r müs lman agirdl ri var idi ki,
onların otuzu pansionda oxuyurdular. Onlardan 10-15-i axırncı
klaslarda idil r. Bir neç gün onları yı ıb Mirz F t linin
komediyalarını onlara oxuyub t v qq el dim ki, birisini seçib
oynasınlar. “Hacı Qara”nı seçdil r... Elannam l r yazıb
payladıq ki, filan günü, filan yerd müs lman teatr çıxaracaq.
Oynayanlardan h r k s q rib -qür balardan özl rin paltar v
qeyri tapdılar. Otaqların bir böyüğünd teatr çıxartdıq.

H.Z rdabi,
maarif xadimi

M.F.Axundov yalnız Az rbyacanda deyil, Yaxın r qd
d realist d bi m kt bin bayraqdarı, dramaturgiyanın, yeni
realist prozanın, inqilabi demokratik d biyyat ünası n
pioneri, rus m d niyy tinin carcısı, görk mli alim, materialist
n z riyy çi, böyük demokrat v maarifçidir.

F.Qasımzad ,
professor

“V ziri-xani-L nk ran” pyesinin mü llifi M.F.Axun-
dovdur. Onun komediyaları xarici dill r d t rcüm olun-
mu dur. Bir zamanlar o, rus yazıçılarının da diqq tini c lb
etmi dir. S n ti çox göz l bil n, istedadlı t nqidçi Apollon
Qriqoryev onu Molyerl müqayis etmi dir.

M n etiraf etm liy m ki, bizim pyesl rimizd rast g lin n v bizd t ssüf do uran m nasız gülü , bo sözl r bu pyesd yoxdur.

A.Sereteli,
gürcü airi

Mirz F t li Axundovun komediyalarının türk s hn sind görs nm si g r bir böyük tarixdirs , buna iki ey bais olubdur: biri budur ki, Mirz nin komediyaları ümumiyy tl xeyli d y rli s rl rdir; el bir s rl rdir ki, onlarla n inki bizim yox m nzil sind olan s hn miz f xr ed bil rdi, b lk bir bel pyesl r sair müt mm ddi n mill tl rin s hn l rini zin tl n dirm y qabil ola bil rdil r. Biri d budur ki, Mirz F t linin komediyalarında r q qadını ilk d f s hn y çıxıbdır, orada danı ıbdır, gülübdür, a layıbdır v o orada birinci d f ki il r içind izhari-vüced el yibdir.

C.M mm dquluzad ,
ictimai xadim

Mirz F t li h qıqi bir demokrat idi, o, demokratizmin forması iç risind dola mı dı. Lakin, bir-birini tamamlayan ruhanil ri, feodalları, müst bidl ri inkar etm kl , o, istismar edil n z hm tke kütl y , i çi v k ndlil r do ru böyük bir addım atdı. Mirz F t li bu m zlum xalqı savadlandırmaq v bilikli etm k ist yirdi ki, onlar g l c kd öz tarixl rini yarada bilsinl r.

S.A amaholu,
dövl t xadimi

G nc Mirz idd tli z kası il dan ulduzu kimi parlamı , özünd n sonra yeti n g nc air v dıbl r uzun bir müdd t r hb r v mür id olmaqla b rab r yen d tarixi- d biy-yatımızda hamıdan yüks k bir mövqe tutaraq, hamısının

m fvqnd qalmı v xsiyy ti- d biyy sini, hr ti- q l miyy sini mühafiz ed bilmi dir.

A. aiq,
yazıçı

M.F.Axundov el bir adamdır ki, onun xidm tl ri çox bykdr. O, yalnız bizim z man mizd z layıqı qiym tini almı dır. Filosof, dramaturq v ictimai xadim olan M.F.Axundov z lk sinin m d niyy ti il rus m d niyy ti arasında canlı laq nin timsalıdır.

Lui Araqon,
fransız yazıçısı

Mirz F t li bir dib v bir air olmaqdan daha artıq bir c miyy ti, bir m lp rv rdir. Onu yazıçılı a t hrlik ed n v b dii zvqnd n daha artıq ictimai m fkur li idi. O, yazılarını bir s n t adına deyil, b lk ictimai m fkur si adına yazır v z s rl rind n sad b dii bir zvq deyil, h yat v c miyy t n bir n tic gzl yirdi. O, d biyyatı z duy ularının, z m fkur l rinin bir t rcmanı kimi tanıyır, ...z m fkur l rini h yata keçirm k v yaymaq n bir vasit bilirdi... Lakin bunların hamısına baxmayaraq, biz Mirz F t lini h r eyd n artıq yen d bir dib kimi tanımaq ist rdik. N q d r d biyyat onun fikirl rini yayacaq bir vasit olmaq üzr gtrlm is d , h r halda burada Mirz F t li o q d r byk m har t , bir istedad gst rmi dir ki, h r eyi gerid buraxıb, d bi bir sima kimi ortada qalmı dır.

C.Cabbarlı,
m kdar inc s n t xadimi

Grk mli yazıçı v filosof-materialist Mirz F t li Axundovun banisi oldu u XIX sr maarifçi demokratların irsi

kimi göz l, t r qqip rv r bir irs Az rbycan sovet d biy-
yatının n n l rin daxildir.

A.Fadeyev,
rus yazıçısı

Axundovla yana ı bu gün Türkiy d türk xalqı üçün
“Molla N sr ddin” döyü ür... ..bizim müt rr qi bir yazıçımız
var: ziz Nesin stanbulda bir m cmu çap etdirir. H min
sayıda “Molla N sr ddin”in vaxtil yapıdı ı bir r sm b nz r
t svir var... sonra burda ziz Nesinin bir hekay si verilib.
Hekay bir k ndlinin dilind n Kennedi m ktubdur. Bu
m ktub do rudan-do ruya Mirz F t li Axundovun, “Molla
N sr ddin”in v Sabirin n n sini davam etdirir.

Nazim Hikm t,
türk airi

Dünya d biyyatı tarixind bir çox böyük yazıçılar var
ki, onlar tarix s hn sin g lm l ri il n inki yeni bir d biyyat
yaratmı lar, eyni zamanda yeni bir tarix v öz xalqlarının
m n vi al mind böyük bir epoxa yaratmı lar.

Bu yazıçılar öz dövrl rinin n qabaqcıl ideyalarını
özl rind canlandıraraq, öz srinin böyük siyas t rl ri v
filosofları olaraq, öz xalqlarının ictimai üurunda tarixi bir
dönü yaratmı lar...

Az rbycan xalqının atası, dahi dramaturq v filosof
M.F.Axundov yuxarıda dediyim epoxa yaradan, tarix yaradan
yazıçılar sırasına daxildir.

S m d Vur un,
Xalq airi

Mirz F t li Axundov haqqında dü ün nd , ist r-ist m z
Prometeyi xatırlayıram. ... çünki böyük müt f kkir h r zaman
realizmin s rt prinsipl rin sadıq qalmı dır; çünki o, yalnız
dram s rl rind , pamfletl rind , b dii n srind , f ls fi

m ktublarında, t nqidi-estetik görü l rind deyil, h m d qız ın ictimai f aliyy tind , yeni lifba u rundakı n h ng mübariz sind , h tta özünün x yal v arzularında heç bir zaman bu prinsipl rd n uzaqla mamıdır.

Mehdi Hüseyn,
yazıçı

Mirz F t li Axundovun yaradıcılı ı Az rbaycan sovet d biyyatının qıdalandı ı tük nm z, qaynar bulaqlardan biridir v bütün sovet xalqlarının m d niyy t x zin sin daxil olmu dur.

M. brahimov,
Xalq yazıçısı

M n bu gün m mnuniyy tl qeyd edir m ki, Orta Asiya xalqlarının, o cüml d n tacik xalqının intibahı üçün inqilabdan vv iki Az rbaycan d biyyatının böyük h miyy ti olmu dur. Mirz F t li Axundovun A.S.Pu kinin ölümün yazdı ı “ r q poeması” dem k olar ki, d rhal Buxarada yayılmı v mirliyin t r qqip rv r xadiml rinin z kasına yol tapmıdır.

Mirzo Tursunzad ,
tacik airi

Mirz F t li Axundov Az rbaycan ziyalılarının n parlaq nümay nd l rind n biridir. H yatımızın n qaranlıq bir dövründ , o, nadanlıq v qaranlıq dünyasına c sar tl hücum ç kmi dir... Müs lmanlar bu mübariz filosofla f xr etm lidir. M g r onu unutmaq olarmı?.. Yubiley bayramı mütl q keçirm k lazımdır, h r nec olur - olsun, keçirm k lazımdır. Bu, müs lman h yatının hadis l rini d rk etm k v qıym tl ndirm kd bizim yetkinliyimizi nümayi etdir n bir imtahan olmalıdır.

Hüseyn Minasazov,
publisist, t nqidçi

Bu böyük humanist xsiyy tin b hs etm diyi heç bir böyük v ya kiçik m s l olmamıdır. O, drama, hekay v eird n ba lamı f ls f , din, etika, moral, kritika, dil, dövl t, m kt b, t dris v s. bu kimi müxt lif m s l l rd n b hs etmi v h r m s l y öz dövrün gör konkret v aydın cavab ver bilmi dir. M.F.Axundov ictimai-siyasi m s l l rl maraqlanır, ictimai h yatın d yi m si üçün çar l r axtarırdı. O, Rusiya v Q rbi Yevropa kulturası il tanı olur... Böyük rus xalqının dilini, kulturasını d rind n öyr nmi di. Az rbaycan ictimai fikri inki afında qüvv tli dönü yaratmıdır. M.F.Axundov Spinozanı, XVIII sr fransız materialistl rini, Volteri, Boklı, Çernı evskini v s. böyük müt f kkirl rin s rl rini d rind n t dqıq edib öyr nmi - di.

Heyd r Hüseynov,
filosof

H r mill tin arasında el xsl r zühur edir ki, istiqlali-mill ti v z rur ti z manı f hm v d rk edib mill t ruhi-nicat göst rir v bu t riq il mill ti t r qqi v t aliy sövq edir. Mill t bel yegan yi - srin fkari-aliy sini dü ünüb d , onun göst rdiy i yol il gedir v ni-mill ti ucaldır.

Süleyman b y bdür r hmanov,
publisist

M.F.Axundzad adına ba (ba ça)

Bakıda S bael rayonu razisind M.F.Axundzad nin adını da ıyan ba çada 1928-ci ild heyk lin özülü qoyulmu , abid nin r smi açılı ı is 1930-cu il may ayının 2-d olmu dur (heyk lt ra P.Sabsay). M.F.Axundzad nin abid si Bakının m rk zind , bir neç küç nin k si diyi yerd - kiçik bir ba çada yerl dirilib. Heyk lt ra öz s rini hazırlayark n onu küç s s-küyünd n uzaq olan bir yer üçün n z rd tutmu dur. Bunu onun qabaritl rind n d görm k olur. Heyk l yerl diril n zaman ba çanın memarlıq i l ri h l tam ba a çatmamı dı. Ancaq sah nin ölçüsü, vv ll r tikilmi binalar v onlara uy unla dırılmı monumentin ölçül ri, yeni tikil rin h cmini v xarakterini mü yy n edirdi. N tic d bütün i l r tamamlandıqdan sonra ansamblın kompozisiya m rk zi heyk l s ri oldu. O vaxtdan bu gün kimi çox böyük bir müdd t keçir. nsanların estetik görü l rind v t l bl rind çox eyl r d yi ilib. Yalnız Axundzad nin heyk li zamanın böyük sınaından keçdi. P.Sabsay t r find n b dil diril n böyük Az rbaycan yazıçısı-dramaturqu, materialist filosofu, ictimai xadiminin obrazı müasir zamanla u urla ayaqla ır.

Ba bir neç d f b rpa olunub - son i l r 2008-ci ild aparılıb. razi yenid n qurulmu , bir sıra ya ılla dırma i l ri görülmü dür.

M.F.Axundzad adına Milli Kitabxanada büstü

1939-cu il iyun ayının 1-d Azərbaycan SSR Ali Sovetinin Rəyasət Heyəti Azərbaycan Dövlət Ümumi Kitabxanasına görkəmli müəllim, filosof, dramaturq M.F.Axundzadın adını verməyi qərara aldı.

1939-cu ilin iyul ayından kitabxana M.F.Axundov adına Azərbaycan Dövlət Ümumi Kitabxanası (Hazırda M.F.Axundzad adına Milli Kitabxana) adlandırılmağa başlandı.

1962-ci ildə kitabxanada dəyişmə üçün heykəltaraş Zeynalov tərəfindən hazırlanmış büstü qoyulmuşdur.

kid M.F.Axundzad nin ev-muzeyi

Respublikamızda ilk xatir muzeyi - böyük Az rbaycan yazıçısı v filosofu M.F.Axundzad nin ev-muzeyi (ki) 1940-cı ild yaradılıb. Yazıçı burada u aqlıq ill rinin bir hiss sini v ilk g nclik ill rini keçirib.

Muzey iki kiçik otaqdan ibar tdir. Rus yazıçısı Aleksandr Fadeyevin “eyni il Belinskinin Çembardakı evi kimi kiçik, amma qalın bir t dqıqat s rind n daha m nalı” hesab etdiyi bu ev XIX srin vv ll rind çiy k rpicd n tikilib, qay ike insanların say sind bu günümüz q d r g lib çatıb. Burada m hz h min dövrü ks etdir n rait b rpa olunub.

Evin yaxınlı nda ba qa bir tikili d var. Bu, sonradan in a edilib v burada böyük yazıçının h yat yolu v yaradıcılı na aid ekspozisiya yaradılıb.

Bel likl , M.F.Axundzad nin ev muzeyi 2 binadan: h yat v yaradıcılı na h sr olunmu ekspozisiya zalından v dibin anadan oldu u evd n ibar tdir.

Muzeyd 248 sayda eksponat nümayi etdirilir.

Tiflisd ki ev-muzeyi

1834-cü ild görk mli yazıçı bu binanı satın alıb v ömrünün sonuna kimi bu m nzild ya ayıb-yaradıb. M lumdur ki, M.F.Axundzad ömrünün sas hiss sini Tiflis h rind ya ayıb v i l yib. Bu gün böyük yazıçının bir vaxtlar Tiflis h rind i l y rk n ya adı ı evd onun xatir muzeyi f aliyy t göst rir.

M.F.Axundzad nin ev-muzeyi adlanan bu m d niyy t oca ı Gürcüstanda ya ayan soyda larımızın tez-tez topla dıqları yerdir. Gürcüstan Az rbaycanlılarının M d niyy t M rk zi burada yerl ir.

Bir vaxtlar musiqi al tl ri muzeyi olan binada 1983-cü ild M.F.Axundzad nin ev-muzeyi açılmı dır.

2007-ci ilin vv lind n h r iki ad l v olunaraq - M.F.Axundzad adına Az rbaycan M d niyy ti Muzeyi kimi f aliyy t ba lamı dır.

Az rbaycan Respublikası Dövl t Neft irk tinin Gürcüstan nümay nd liyi dahi müt f kkirin Tbilisid ki ev-muzeyini alıb. Bu bar d ARDN -ın Gürcüstan nümay nd liyinin r hb ri Mahir M mm dov m lumat verib. Onun sözl rin gör , iki m rt b li binanın üç m rt b li edilm si n z rd tutulub. Yeni t mir edilmi ev-muzeyd h m r sm qalereyası olacaq, h m d burada xalq s n ti olan xalçaçılıq inki af etdiril c k, d rn kl r açılacaq.

Burada Az rbaycanın turizm m d niyy tini t bli ed n bir qurum da f aliyy t göst r c k. Eyni zamanda h min evin a a ı m rt b sind Az rbaycan milli xör kl rini t qdim ed n bir restoranın açılması da n z rd tutulur. Hazırda daxili interyerin t miri gedir.

M.F.Axundzad nin büstü Tbilisid onun adını da ıyan m kt bin qar ısında

2011-ci il iyun ayının 30-da Azərbaycanın Gürcüstandakı s firliyinin v Tbilisi h r b l diyy sinin t bbüsü il böyük müt f kkir Mirz F t li Axundzad nin büstü paytaxtda onun adını da ıyan 73 sayılı Azərbaycan orta m kt binin binası qar ısında qoyulmu dur. Xatırladaq ki, M.F.Axundzad nin anadan olmasının 170 illiyi münasib til 1982-ci ild Tbilisid , Leselidze küç sind onun büstü qoyulmu , lakin 90-cı ill rin m lum hadis l ri zamanı bu büst yoxa çıxmı dı.

Nizami G nc vi adına Azərbaycan d biyyatı Muzeyind

1940-41-ci ill rd P.Sabsay Bakıda Nizami muzeyinin t kili il laq dar olaraq bir neç heyk l üz rind i l mi dir. Bunlardan biri d muzeyin fasadında qoyulan M.F.Axundzad nin heyk lidir (hündürlüyü 3 metr).

D B Y Y A T

Axundzad , M.F. s r l ri [M tn]: 3 cildd /Mirz F t li Axundzad ; t rt. ed. v ön söz. mü l. N.M mm dov.- Bakı: r q-Q rb, 2005.- C.I.- 296 s.; C.II.- 376 s.; C.III.-296 s.

Axundov, M.F. s r l ri [M tn]: 2 cildd /M.F.Axundov.- Bakı: Atilla, 2000.- 2001; C.I.- 126 s.; C.II.-106 s.

Axundov, M.F. s r l ri [M tn]: 3 cildd /M.F.Axundov; red. hey. M.Z.C f rov, F.Köç rli, .M.Mir hm dov v b.; t rt. ed. müq d. v izah. mü l. N.M mm dov; cildin red. H.M mm dzad ; AzSSR EA, Nizami ad. Xalqlar Dostlu u Ordenli d biyyat n-tu.- Bakı: Elm, 1987.- C.I.- 317 s.; C.II.- 385 s.

Axundov, M.F. Aldanmı k vakib; K malüddövl m ktublari [M tn] /M.F.Axundov; t rt. ed. v elmi red. H.M mm dzad .- Bakı: Maarif, 1985.- 172, [4] s.

Axundov, M.F. B dii v f ls fi s r l ri [M tn] /M.F.Axundov; red. hey. H.Abbasdad , M.Abdullayev, .A ayeve [v b.]; t rt. ed. H.M mm dzad ; r ssamı E.M m- m dov; Dünya d biyyatı kitabxanası: 100 cildd .- Bakı: Yazıçı, 1987.- C.39.- 365 s.

Axundov, M.F. Komediylar. Povest. eirl r [M tn] /M.F.Axundov; t rt. ed. N.M mm dov; red. H.M mm dzad .- Bakı: Yazıçı, 1982.- 272 s.

Axundzad , M.F. B dii v d bi-t nqidi s r l ri [M tn] /Mirz F t li Axundzad ; t rt. ed., ön sözü n mü l. v red. N.M mm dov.- Bakı: Ça ıo lu, 2004.- 280 s.

Axundov Mirz F t li [M tn]: elmi s r l rin tematik m cmu si /red. hey. R.Y.H s nov, B.M.M mm dzad , F.C.Hüseynov [v b.]; AzSSR Ali v Orta xtisas T hsili Nazirliyi, S.M.Kirov adına ADU.- Bakı: ADU, 1987.

Atayeva, . Mirz F t li Axundzad ingilisdilli d biyyat ünashıqda [M tn]: filol. e. n. al. d r. a. üçün t q. ed. dis-nın

avtoreferatı: 10.01.03; 10.01.01. / .Y.Atayeva; AMEA, Nizami adına d biyyat nstitutu.- Bakı, 2005.

Az rbaycan n sri antologiyası [M tn]: 5 cilld /t rt. Z. . sg rli; bur. m sul .Gül liyev.- Bakı: r q-Q rb, 2006.- C.1: XIX sr.- 312 s.

B irova, G. Mirz F t li Axundov v XIX sr C nubi Az rbaycan d bi-ictimai mühiti [M tn]: filol. e. n. a. d r. a. üçün t qdim edilmi dis.: 10.01.03. /G.Q.B irova; Az rbaycan EA Nizami adına d biyyat nstitutu.- Bakı, 1998.

Mirz F t li Axundov 1812-1878 [M tn]: tövsiy d biyyat göst ricisi /red. .V. ibayeva, B.M.S fiyev; Az.SSR M d niyy t Nazirliyi, M.F.Axundov ad. Az rb. Resp. Döv. Kitabxanası, Ölk ünaslıq v milli bibliografiya öb si.- Bakı: [s.n.], 1982.

Nur liyeva, T. Az rbaycan d biyyatının t dqiqind lyazma kolleksiyalarının h miyy ti [M tn] /T.Nur liyeva; elmi red. C.Na iyava; red. G. mrullah qızı; Az rbaycan Elml r Akademiyası M.Füzuli adına lyazmalar nstitutu.- Bakı: r q-Q rb, 1998.

Qasımzad , F. M.F.Axundovun h yat v yaradıcılı ı [M tn].- Bakı: Az rn r, 1962.- 377 s.

Rüst mov, . Mirz F t li Axundov [M tn] / .Rüst -mov; r yçi F.Köç rli; red. Q. smayılov.- Bakı: G nclik, 1986.

Z kiyev, . M.F.Axundov kitab, kitabxana v mütali haqqında [M tn] / .Z kiyev; M.F.Axundov adına Az rbaycan Respublika Dövl t kitabxanası.- Bakı, 1975.- 38 s.

Abbashi, T. Az rbaycan teatrının banisi [M tn] /T.Abbashi //M d niyy t.- 2010.- 21may.- S.4.

Axundzad (Axundov) M.F. [M tn] //Az rbaycan Milli Ensiklopediyası.- Bakı, 2009.- C.1.- S.224-226.

hm dli, N. Mirz F t li Axundzad (1812-1878) [M tn] /N. hm dli //Korifeyl rin portretl ri.- Bakı: Nurlan, 2008.- S.98-103.

liyev, H. d biyyatın yüks k borcu v amalı [M tn] /Heyd r liyev.- Bakı: Ozan, 1999.- S.421-422.

liyev, V. Heyd r liyevin dil siyas ti [M tn] /Vilay t liyev.- Bakı: Nurlan, 2003.- S.10-11.

H s nov, H. R id b y Axundov (m ktublar, s n dl r, t rcüm l r, m qal l r) [M tn] /H s n H s nov, M mm d Adilov.- Bakı, 2003.- S.247-270.

Klassikl rimiz dil v yazı haqqında [M tn].- Bakı, 1981.- S.37-38.

N zak t l dinqızı. 2012-ci ild milli dramaturgiya-mızın banisi M.F.Axundzad nin anadan olmasının 200 illiyi tamam olur [M tn] //S s.- 2010.- 21 aprel.- S.10.

Süleymanlı, S. Mirz F t li Axundzad (1812-1878) [M tn] /S.Süleymanlı //Az rbycan d biyyatı ensiklopediyası: n q dim dövrl rd n 1920-ci il d k.- Bakı: Na ıl evi, 2008.- C.I.- S.181-192.

Rus dilind

[ ] / . . . :- ; , 1982.- 22 .

[ ]: / . . . ; . . . ; . . . :- : T hsil, 2009.

[ ]: . . . - / . . . ; . . . ; . . . :- : , 2006.

[ ] / . . . ; . . . :- : , 2007.- 244 .

ngilis dilind

Akhundov Mirza Fatali. The botanist monsieur Jordan and the sorcerer-dervish mastali shah [Text] /M.F.Akhundov; trl. S.Aliyev.- London: Neptune press, 2010.- 68 p.

Mirza Fatali Akhundov [Text] /Y.Karayev; [edt. L.V.Qoldenfarb].- Baku: Yazychy, 1982.

Parsinejad Iraj. Mirza Fat'ali Akhundzadeh: literary criticism [Text] /I.Parsinejad.- Jahan Book CO, 1990.-73 p.: 28 cm.

Fransız dilind

Akhundzade Mirza Fath-Ali. Histoire de monsieur Jordan, botaniste, et du derviche mesteli chah, célèbre magician (1850) [Text] /M.F.Akhundzade; tr. L.Bazin.- [s.i.]: l'Espace d'un instant, 2008.- 92 p.

Mourthouz Sadyakov. Akhundov M.F. [Text].- Bakou: Yazitchy, 1987.- 48 s.

Türk dilind

Azerbaycan tiyatro eserleri antolojisi [Metn] /haz. Z.Makas; kapak N.Okan; Kültür Bakanlığı 1.- Ankara: Semih Ofset, 1990.

nternetd

www.anl.az
www.adam.az
www.akhundzade.blogspot.com
www.azerbaijan-news.az
www.azerikitab.az
www.azeroo.com
www.azyb.net
www.az.wikipedia.org
www.az.wikisource.org
www.avialine.com
www.ebooks.preslib.az
www.deyerler.org
www.dic.academic.ru
www.inamcfp.org
www.youtube.com
www.kataloq.net
www.kitablar.org
www.qarapapaqlar.borchali.net
www.qaraqutu.com
www.legend.az
www.lit.az
www.movqe.az
www.muallim.edu.az
www.musabiqe.edu.az
www.navigator.az
www.icmal.az
www.sheki-ih.gov.az
www.rasulzade.org
www.sozunsozu.com

Münd ricat

Mirz F t li Axundzad nin 200 illik yubileyinin keçiril- m si haqqında Az rbaycan Respublikası Prezidentinin S r ncamı	3
Giri	4
M.F.Axundzad nin h yat v yaradıcılı ı	6
M.F.Axundzad irsinin kitabxanalarda t bli i	12
N tic	31
lav l r	33
d biyyat.....	68

M.F.Axundzad irsinin kitabxanalarda t bli i
(Metodik tövsiy)

N riyyat r dakt ru v korrektor: Mehriban C f rova

Ünvan: AZ-1000 Bakı h., aqani küç. 29
-mail: contact@anl.az
URL: www.anl.az

M.F.A undzad adına Azərbaycan
Milli Kitab anasının m tb sind
fs t üsulu il çap lunmu dur.
Sifari : 5
Çapa imzalanmıdır: 10.01.2012
Tirajı: 200
Pulsuz